

Орієнтовне
поурочне планування
для 7 класу

Дружба і кохання

Олександр Сергійович Пушкін (1799–1837). «19 жовтня 1825 року»

Урок №33

Тема: Уславлення дружби й вірності у вірші О.С. Пушкіна «19 жовтня 1825 року». Авторські спогади і роздуми у творі

Мета: розширити й поглибити знання учнів про особистість і творчість видатного російського поета Олександра Сергійовича Пушкіна, розкрити роль лицейської дружби в житті й поетичному спадку митця; здійснити цілісний аналіз вірша «19 жовтня 1825 року», приділивши головну увагу з'ясуванню настрою і стану ліричного героя та засобам уславлення дружби й вірності; з'ясувати роль засобів художньої виразності для втілення авторського задуму; сприяти формуванню розуміння цінності дружби, ролі учнівських років у житті людини.

Обладнання: слайд-презентація «Вірш 19 жовтня Олександра Пушкіна», фрагменти навчального фільму «Пушкін. Лицейські роки», фрагменти навчального фільму «Лицей у житті Пушкіна», відеоряд «Пушкін і лицей»; аудіозапис «А.С. Пушкин. «19 октября» / читає О. Кутепов».

Епіграф:

*Друзья мои, прекрасен наш союз!
Он как душа неразделим и вечен —
Неколебим, свободен и беспечен,
Срастался он под сенью дружных муз.
Куда бы нас ни бросила судьбина,
И счастье куда б ни повело,
Всё те же мы: нам целый мир чужбина;
Отечество нам Царское Село.*

Олександр Пушкін

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань. Мотивація навчальної діяльності учнів

Вступне слово вчителя.

Чи замислюємося ми, коли вперше в нашу свідомість входить ім'я видатного російського поета й письменника Олександра Сергійовича Пушкіна? Мабуть, ні, тому що вже з перших років життя назавжди нашими супутниками стають казки Пушкіна, у роки шкільного учнівства ми знайомимося з окремими аспектами його творчого генія. Три зустрічі з Пушкіним та його творами дарує нам курс «Зарубіжна література». Наша перша зустріч вже відбулася в 5 класі.

Пригадайте, які твори Олександра Пушкіна нам вже знайомі? (Вступ до поеми «Руслан і Людмила» («Край лукомор'я дуб зелений...») і казки Пушкіна: «Казка про рибалку і рибку» та «Казка про мертву царівну й сімох богатирів».)

Проведемо вікторину, яка допоможе нам пригадати вивчене й комфортніше увійти знову у світ творчості геніального поета.

Бліц-вікторина

(на обдумування відповідей час не дається, принцип відповідей: «хто перший»; таким чином визначається рейтинг кращого знавця творів Пушкіна в обсязі вивченого матеріалу)

Який твір Пушкіна став першою літературною казкою у його доробку? (Поема-казка «Руслан і Людмила».)

Хто познайомив Олександра Сергійовича з фольклорною казкою? (Няня Орина Родіонівна та бабуся Марія Олексіївна.)

Як Пушкін відгукувався про російські народні казки? («Что за прелесть эти скази! Каждая есть поэма!»)

Що уславив Пушкін у вступі до поеми «Руслан і Людмила»? (Російську народну казку.)

Визначте головну думку вірша «Край лукомор'я дуб зелений...». Підтвердьте текстом. (Це думка про втілення у фольклорних казках російського національного духу, народних уявлень про добро і зло. «Там русский дух! Там Русью пахнет!..»)

Назвіть літературні казки, створені Олександром Сергійовичем Пушкіним. (Поема-казка «Руслан і Людмила», «Казка про царя Салтана, про сина його славетного і могутнього богатиря князя Гвідона Салтановича й про прекрасну царівну Лебідь», «Казка про попа та його робітника Балду», «Казка про рибалку і рибку», «Казка про мертву царівну та сімох богатирів», «Казка про золотого півника».)

Що засуджується в образі баби й діда з «Казки про рибалку і рибку»? (Надмірна жадібність баби й надмірна покірність діда.)

Сюжет якої народної казки нагадує «Казка про мертву царівну та сімох богатирів» Пушкіна? (Ця казка Пушкіна нагадує сюжет німецької народної казки «Білосніжка та семеро гномів».)

Визначте, між ким розгортається головний конфлікт у «Казці про рибалку і рибку»? у «Казці про мертву царівну і сімох богатирів»? (У «Казці про рибалку і рибку» це конфлікт між бабою і золотою

рибкою; у «Казці про мертву царівну і сімох богатирів» – між царицею-мачухою та царівною.)

Ознаки яких груп народних казок наявні у казках О. С. Пушкіна? (У казках Пушкіна наявні ознаки соціально-побутових та чарівних фольклорних казок.)

Учитель: Сьогодні ми відкриваємо для себе ще одну грань творчого спадку Олександра Сергійовича Пушкіна – поезію дружби.

III. Оголошення теми й мети уроку

З'ясування місця й ролі Царськосельського ліцею в житті й творчості Олександра Сергійовича Пушкіна

(з використанням матеріалу підручника та мультимедійних засобів навчання: фрагменти навчального фільму «Пушкін. Ліцейські роки», фрагменти навчального фільму «Ліцей у житті Пушкіна», відеоряд «Пушкін і ліцей».)

Примітка: із запропонованих мультимедійних засобів учитель обирає ті, які найкраще впишуться в канву уроку.)

– Що вам відомо про роки навчання Олександра Пушкіна?

– Доведіть, користуючись матеріалами статті про Пушкіна в підручнику, що Царськосельський ліцей був прогресивним навчальним закладом у Росії початку XIX століття.

– Чому дата «19 жовтня» є такою важливою в долі ліцеїстів? Чим вона стала для них після випуску з ліцею?

IV. Цілісне аналітико-інтерпретаційне дослідження вірша «19 жовтня» О.С. Пушкіна з елементами компаративного аналізу оригіналу та україномовного перекладу С. Крижанівського

а) виразне читання вірша в оригіналі вчителем, зарані підготовленим учнем або прослуховування аудіозапису (вірш О. Пушкіна «19 жовтня» читає актор О. Кутєпов)

(читання вірша супроводжується показом слайдів зі слайд-презентації «Вірш «19 жовтня» Олександра Пушкіна»)

Самостійне читання україномовного перекладу С. Крижанівського

б) з'ясування первинного рівня сприйняття вірша

– Яке враження справив на вас вірш «19 жовтня» Олександра Пушкіна?

– Який варіант вам більше сподобався, оригінальний чи перекладний? Подумайте, чому пріоритетним є опрацювання оригіналу твору. (Упродовж аналітичного дослідження тексту використовуються елементи компаративу.)

– Чи зрозуміло вам, чому вірш має назву «19 жовтня»? Подумайте, чому сам Пушкін не поставив рік (1825), а видавці роблять на цьому акцент? Про що цей поетичний твір?

– Які образи вірша запам'яталися найбільше й чому?

– Що, по-вашому, важливіше у цьому творі – перебіг подій чи стан і настрої ліричного героя? Чому?

в) аналіз вірша «19 жовтня»

– Виразно прочитайте першу строфу вірша. Поміркуйте, чому Пушкін розпочинає твір з осінньо-

го пейзажу? Це більше пов'язано з часом відкриття Царськосельського ліцею чи з настроєм ліричного героя?

(Осінній пейзаж вірша «19 жовтня» є фоном, на якому розкривається світ спогадів і почуттів ліричного героя. Побічно осінь є й згадкою про час створення Царськосельського ліцею – 19 жовтня 1811 року, цей натяк для посвячених, для тих, чия доля тісно пов'язана з ліцеєм. Головним же є прийом художнього паралелізму, використаний Пушкіним для того, щоб відразу продемонструвати стан ліричного героя, одного з кола ліцеїстів, яке вони поклялися зберігати нерозривним. Біографічні відомості про перебування Пушкіна у Михайлівському засланні як неблагонадійного поета у 1824–1826 роках розкривають причину неможливості ліричного героя бути разом з друзями на святі ліцею (свято зустрічі випускників).

«Увянувшее поле» стоїть в одному ряду з «пустынной кельей» опального поета, але камін і вино сприймаються як ланцюжок, що пов'яже думки ліричного героя з друзями, які прийшли на свято ліцею.)

– Доведіть, що в цьому тексті Пушкіна вагому роль відіграє автобіографічний аспект. Чи можна вірш вважати твором-посвятою? Хто є адресатом цієї посвяти?

– Визначте причини печалі ліричного героя. Доведіть, що навіть творча уява опального поета не може подолати кордонів цієї самотності. Наведіть приклади з тексту. (Причина печалі ліричного героя в його самотності:

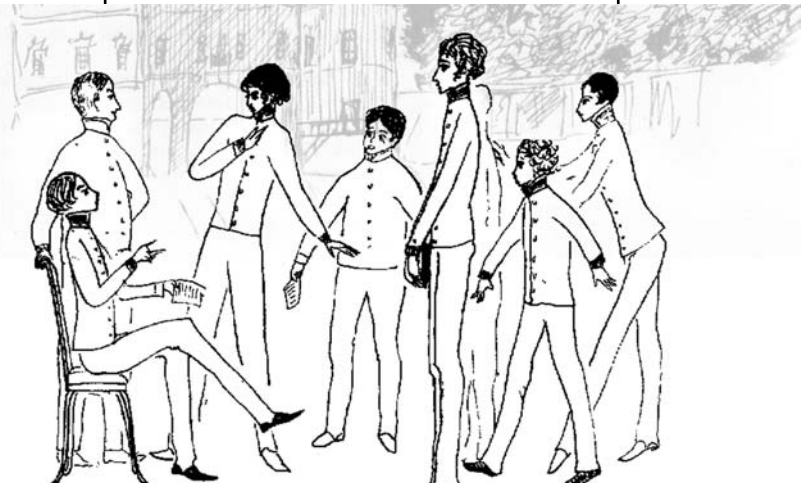
*«Печален я: со мною друга нет,
С кем долгую запил бы я разлуку,
Кому бы мог пожать от сердца руку
И пожелать веселых много лет.
Я пью один; вотще воображенье
Вокруг меня товарищей зовёт;
Знакомое не слышно приближенье,
И милого душа моя не ждёт.»*

– Як ви вважаєте, печаль пушкінського героя пов'язана з відсутністю конкретного друга, конкретної людини («со мною друга нет»)? Аргументуйте свою думку.

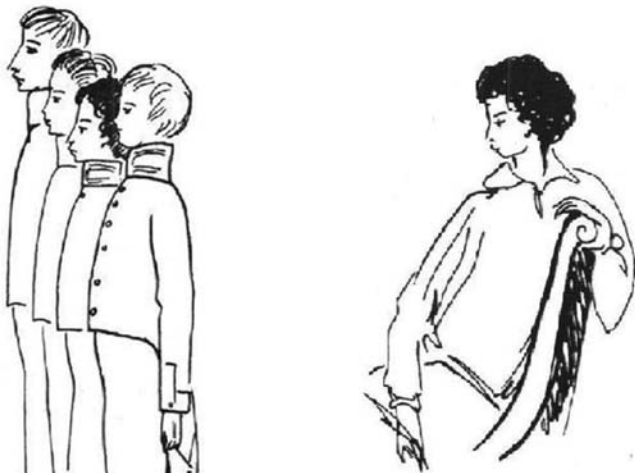
– Виразно прочитайте третю строфу вірша. Проясніть, чому вона переповнена запитаннями? Яке з них, по-вашому, головне? Визначте головну проблему, що міститься у цих запитаннях та їх роль у подальшому розгортанні міркувань і переживань ліричного героя. (Самотній ліричний герой подумки з друзями своєї ліцейської молодості. Його турбують питання: «Кто не пришел? Кого меж вами нет?». Для ліричного героя ці запитання є відправною точкою міркувань про долю своїх «однокашників». Наступні строфи деталізують загальне поняття «товариші», «друзі». Пушкін називає імена тих, з ким його пов'язувала дружба не тільки під час навчання в Царськосельському ліцеї, а й після його закінчення.)

– Здійсніть дослідження строф, у яких Пушкін називає конкретні імена своїх друзів по ліцею або робить натяк на ті факти з біографії товаришів, за якими вони будуть упізнані. Заповніть таблицю «Друзі Олександра Пушкіна по Царськосельському ліцею» (рекомендуємо дати її як кліше для заповнення з метою економії навчального часу на уроці). Які з них найтісніше пов'язані з ліричним героєм вірша?

Імена друзів Пушкіна по лицю	Рядки вірша, присвячені цій людині	Як склалася доля лицейського товариша	Як пов'язана ця людина з долею Пушкіна
Микола Корсаков (1800–1820)	Четверта строфа <i>«Он не пришел, кудрявый наш певец, С огнем в очах, с гитарой сладкогласной: Под миртами Италии прекрасной Он тихо спит, и дружеский резец Не начертал над русскою могилой Слов несколько на языке родном, Чтоб некогда нашел привет унылый Сын севера, бродя в краю чужом.»</i>	Помер в Італії у вересні 1820 року.	Корсаков, як і Пушкін, був творчо обдарованою особистістю (мав талант поета і композитора, писав романси на вірші Пушкіна).
Федір Матюшкін (1799–1872)	П'ята й шоста строфи <i>«Сидишь ли ты в кругу своих друзей, Чужих небес любовник беспокойный? Иль снова ты проходишь тропик знойный И вечный лед полунощных морей? Счастливым путь!.. С лицейского порога Ты на корабль перешагнул шутя, И с той поры в морях твоя дорога, О волн и бурь любимое дитя! Ты сохранил в блуждающей судьбе Прекрасных лет первоначальны нравы: Лицейский шум, лицейские забавы Средь бурных волн мечталися тебе; Ты простирал из-за моря нам руку, Ты нас одних в младой душе носил И повторял: «На долгую разлуку Нас тайный рок, быть может, осудил!»</i>	Морський офіцер, адмірал, мореплавець, учасник навколосвітніх морських експедицій Головніна В.М. (1817–1819) та Врангеля Ф.П. (1825–1827).	Один із найближчих лицейських друзів Пушкіна.
Іван Пущин (1798–1859)	Дев'ята строфа <i>«И ныне здесь, в забытой сей глуши, В обители пустынных вьюг и хлада, Мне сладкая готовилась отрада: Троих из вас, друзей моей души, Здесь обнял я. Поэта дом опальный, О Пущин мой, ты первый посетил; Ты усладил изгнания день печальный, Ты в день его лица превратил.»</i>	Декабрист, один із засновників Північного товариства. Енергійна, чесна і мужня людина, патріот й істинний громадянин своєї Вітчизни. Брав безпосередню участь у повстанні на Сенатській площі, був засуджений до 20 років каторги.	Найближчий друг Пушкіна з перших лицейських днів («Мой первый друг, мой друг бесценный!»). Лицейські прізвиська: Великий Жанно, Іван Великий.
Олександр Горчаков (1798–1883)	Десята строфа <i>«Ты, Горчаков, счастливец с первых дней, Хвала тебе — фортуны блеск холодный Не изменил души твоей свободной: Все тот же ты для чести и друзей. Нам разный путь судьбой назначен строгой; Ступая в жизнь, мы быстро разошлись: Но невзначай проселочной дорогой Мы встретились и братски обнялись.»</i>	Князь, російський дипломат і державний діяч, канцлер, з 1856 року міністр закордонних справ, захисник національних інтересів у зовнішній політиці, реформатор.	Лицейський товариш Пушкіна. Поет присвятив Горчакову вірш, у якому передбачив його блискуче майбутнє: «Тебе рукой Фортуны своенравной указан путь и славный». Повертаючись у 1825 році в Росію у справах через Псковську губернію, молодий дипломат зустрівся з другом юності, що перебував у засланні, незважаючи на те, що його вчинок міг обернутися неприємністю. Став останнім із лицейців, хто, за передбаченням Пушкіна, святкував «под старость» День лицю.

<p>Антон Дельвіг (1798–1832)</p>	<p>Одинадцята сторфа <i>«Когда постиг меня судьбины гнев, Для всех чужой, как сирота бездомный, Под бурею главой поник я томной И ждал тебя, вещун пермесских дев, И ты пришел, сын лени вдохновенный, О Дельвиг мой: твой голос пробудил Сердечный жар, так долго усыпленный, И бодро я судьбу благословил.»</i></p>	<p>Поет пушкінської доби, послідовний діяч «чистого мистецтва», видавець, помічник бібліотекаря Публічної бібліотеки (І. А. Крилова).</p>	<p>Один із найближчих друзів Пушкіна по ліцею. За відвідування опального Пушкіна в Михайлівському був звільнений зі служби. Друзі Пушкіна відзначали, що саме Дельвіга поет любив найсильніше й найніжніше. Рання смерть Дельвіга приголомшила Пушкіна. У листі своєму видавцю й лицейському другу Плетньову поет писав: «Грустно, тоска. Вот первая смерть, мною оплаканная... никто на свете не был мне ближе Дельви́га. Изо всех связей детства он один оставался на виду – около него собиралась наша бедная кучка. Без него мы точно осиротели».</p>
<p>Вільгельм Кюхельбекер (1797–1846)</p>	<p>Дванадцята, тринадцята, чотирнадцята строфи <i>«С младенчества дух песен в нас горел, И дивное волненье мы познали; С младенчества две музы к нам летали, И сладок был их лаской наш удел: Но я любил уже рукоплесканья, Ты, гордый, пел для муз и для души; Свой дар как жизнь я тратил без вниманья, Ты гений свой воспитывал в тиши. Служенье муз не терпит суеты; Прекрасное должно быть величаво: Но юность нам советует лукаво, И шумные нас радуют мечты... Опомнимся — но поздно! и уныло Глядим назад, следов не видя там. Скажи, Вильгельм, не то ль и с нами было, Мой брат родной по музе, по судьбам? Пора, пора! душевных наших мук Не стоит мир; оставим заблужденья! Сокроем жизнь под сень уединенья! Я жду тебя, мой запоздалый друг — Приди; огнем волшебного рассказа Сердечные преданья оживи; Поговорим о бурных днях Кавказа, О Шиллере, о славе, о любви.»</i></p>	<p>Письменник, поет-романтик пушкінської доби, декабрист. Автор волелюбної лірики. Помер у засланні в Тобольську.</p>	<p>Один із найближчих лицейських друзів Пушкіна. Прізвисько «Кюхля». Під час навчання в Лицеї між ними навіть відбулася дуель через сатиричний віршик Пушкіна, в якому були слова «и кюхельбекерно и тошно». Кюхельбекер поклявся «укокошить Француза» (так Пушкіна називали в лицей). Пушкін вистрелив у повітря, чого чекали й від Кюхельбекера. Короткозорий Кюхля все ж щілівся, й пістолет танцював у його руці від напруги. На що Пушкін крикнув Дельвігу, який був секундантом: «Дельвиг, чего ты там стоишь в стороне? Там ведь опасно. Стреляет Кухля, так что самое безопасное место на этой поляне – это там, где стою я». Це ще більше розпалило Кюхельбекера й він своїм пострілом збив шляпу з голови Дельвіга. Дельвіг від несподіванки сів у мокру траву, а Кюхельбекер з риданнями кинувся на шию Пушкіну. На одному із зібрань любителів російської словесності в 1820 році Кюхельбекер читав вірші, присвячені Пушкіну, котрий перебував у засланні. Це зробило і його неблагонадійним з точки зору влади.</p>

Малюнки
Наді Рушевої

– Як ви думаєте, чому Пушкін розпочинає свої роздуми про друзів-ліцеїстів зі згадки про Корсакова: «Он не пришел, кудрявый наш певец, С огнем в очах, с гитарой сладкогласной»? Як смерть товариша перегукується з теперішнім станом самого поета? (Перебування поета «в глуши, во мраке заточенья» асоціювалося у нього зі смертю. Проте невблаганна смерть назавжди забрала Корсакова з кола випускників Ліцею, а у ліричного героя Пушкіна надія на зустріч ще є. Але ця мить, 19 жовтня 1825 року, для нього є вкрає болісною.)

– Як згадка про Федора Матюшкіна пом'якшує відчай ліричного героя? Аргументуйте свої відповіді прикладами з тексту. Яку важливу думку стверджує поет думкою про Матюшкіна? Подумайте, чи потрібно було називати імена Корсакова і Матюшкіна у вірші? Чому їх не називає Пушкін?

(Мореплавець і дослідник Федір Матюшкін був далеко, у своїй другій навколосвітній подорожі. Та, на відміну від Корсакова, він був живий. Його відсутність довготривала, але не вічна. Її це дає надію й самому поету на майбутню зустріч. Пушкін не називає імен Корсакова і Матюшкіна, тому що вірш адресований друзям-ліцеїстам, яким за натяками було зрозуміло, про кого йде мова.)

– Як ви думаєте, чому саме після слів Матюшкіна «На долгую разлуку нас тайный рок, быть может, осудил!» Пушкін проголошує головні рядки вірша «19 жовтня»? Виразно прочитайте сьому строфу вірша. Доведіть, що вона посідає чільне місце у композиції вірша і ці рядки не випадково називають «гімном лицейській дружбі». Поміркуйте, чому ми взяли ці слова за епіграф до нашого уроку.

– Прочитайте ці ж рядки в україномовному перекладі С. Крижанівського.

*«Прекрасний, любі друзі, наш союз!
Він, як душа, одвічний, неподільний,
Незрушний, однодушний і свавільний,
Міцнів він під крилом коханих муз.
Куди б не кинула нас зла година
І щастя теж куди б не привело,
Незмінні ми: весь світ для нас чужина,
Вітчизна наша – Царськеє Село!»*

– Як ви вважаєте, чи вдалося перекладачеві зберегти пафос звучання пушкінського тексту? Який нюанс увійшов у текст у зв'язку з перестановкою звертання «любі друзі» з початку речення в середину? Що змінилося із заміною пушкінського «Друзья мои!» на «любі друзі»?

– Як змінюється загальна тональність вірша та стан ліричного героя після сьомої строфи? Визначте загальний настрій, що об'єднує строфи, у яких ліричний герой згадує Пушкіна, Горчакова, Дельвіга й Кюхельбекера? Яку роль відіграють рядки:

*«И ныне здесь, в забытой сей глуши,
В обители пустынных вьюг и хлада,
Мне сладкая готовилась отрада:
Троих из вас, друзей моей души,
Здесь обнял я» ?*

Яку роль у долі ліричного героя відіграють факти відвідування опального поета його лицейськими друзями?

– Подумайте, чому Пушкін говорить про своїх найближчих друзів по лицю відразу після роздумів про тих, хто прагнув зайняти місце «нових друзів»? Який художній прийом і з якою метою застосовує поет? («Нові» друзі – це друзі на годину, помилкові й лицемірні, вони ніколи не посядуть у житті ліричного героя того місця, що займають товариші-ліцеїсти. Порівняйте з народною приказкою «Для приятеля нового не цурайся старого». Тільки перевірені часом друзі здатні з ризиком для власної кар'єри та часом і життя простягти руку підтримки неблагонядійному поетові. Антитеза допомагає утвердити цю думку.)

– Як ви думаєте, чому візит Пушкіна ліричний герой Пушкіна сприймає як «свято Ліцею»?

– Який важливий мотив увійшов до вірша «19 жовтня» зі згадкою про Дельвіга та Кюхельбекера? (Дорогоцінна зустріч з Дельвігом-віршотворцем та братом по перу Вільгельмом пробуджує в ліричного героя жагу до життя, розуміння лицейського союзу як братства поетів. Дух Ліцею, дух творчості робить їх усіх братами, що значно цінніше, ніж просто друзі. Залишаючи Царське село, лицейці встановили там пам'ятник з написом «Генієві місяця».)

Це пам'ятник їхній дружбі – священному братству, дружньому союзу, незалежному від політики.)

– Порівняйте стан ліричного героя у перших трьох строфах з описом його стану в останніх чотирьох строфах. Що, по-вашому, стало причиною зміни настрою ліричного героя від печалі, відчуття самотності, покинутості, скінченності життя до відчуття радості й повноти життя? (Творча уява поета, яка спить на початку вірша під тягарем життєвих випробувань, тепер знову оживає. Життєві сили й радість наповнюють ліричного героя. Вони є результатом усвідомлення нерозривності дружби лицейців, їхньої вірності ідеалам молодості, золотого правила підставленого в горі дружнього плеча. Ліричний герой переповнений бажанням нових зустрічей і переконаний, що вони відбудуватимуться доти, доки битимуться серця у грудях випускників лицю.)

– Як зі зміною настрою ліричного героя змінюється хронотоп вірша? (На початку вірша між випускниками лицю, що прийшли на свято-зустріч, і ліричним героєм величезна відстань. Усвідомлення неможливості бути разом із друзями, гіркота розлуки переповнює героя. Але зі спогадами про друзів, про дух Ліцею художній простір вірша змінюється. Ліричний герой не відчуває просторової перешкоди. Він не тільки розумом, а й серцем серед присутніх на святі лицю. Спогади минулого й сподівання на краще майбутнє сходяться у фінальних строфах вірша для ліричного героя у теперішньому – в моменті святкування Дня лицю! Відомо, що вірш «19 жовтня» був створений Пушкіним у період між 10 і 20 жовтня 1825 року. Таким чином «проживання» Пушкіним дня лицю на відстані від друзів і процес роботи на віршем, що став гімном учнівському братству, перетнулися в художньому і в реальному просторі й часі.)

– Яку роль, по-вашому, у вірші відіграють тости-заздрівці? Виразно їх прочитайте й прокоментуйте. Який сенс заздрівці на честь царя? (Проголошення тостів свідчить про те, що ліричний герой більше не

почувається самотнім. Він – один із учасників великого бенкету перших випускників Царськосельського ліцею, він – частина цього осередку дружби й вільнодумства, цього гнізда істинних патріотів своєї Вітчизни, воістину порядних і чесних людей, що з гідністю проносять через усе життя ідеали своєї молодості.)

– Виразно прочитайте останню строфу вірша. Розкрийте сенс протиставлення ліричного героя Пушкіна невідомому другу-ліцеїсту, якому на схилі віку випаде останньому святкувати День ліцею. Поясніть, чому вино у його чаші буде гірким. Доведіть, що фінал вірша звучить оптимістично.

V. Рефлексія

– Виразно прочитайте вірш «19 жовтня». Наскільки поглибилося ваше розуміння ідейно-художнього змісту вірша? Як це допомогло вам створити вашу власну модель виразного читання твору?

– Чи залишилися у вас питання за змістом твору, на які ви не отримали відповіді? До осмислення яких думок твору вам хотілося б повернутися? Чому?

– Зробіть узагальнення, яким постає перед нами образ ліричного героя вірша. Що йому допомагає долати самотність в тяжких життєвих випробуваннях? Як автор розуміє істинну дружбу?

– Сформулюйте й прокоментуйте провідну думку вірша. Чим вона цінна для вас особисто? Чи втрапить вона свою цінність з плином часу? Чому ви так вважаєте?

– Доведіть, що образ автора і ліричного героя зливаються у вірші «19 жовтня». Яку роль для розуміння сенсу вірша відіграє яскраво виражене особистісне начало?

V. Домашнє завдання:

1. Написати твір-мініатюру на тему «Друзья мои! Прекрасен наш союз!» (Ідея учнівської дружби і відданості у вірші «19 жовтня» О.С. Пушкіна).

2. За підручником ознайомитися з інформаційною статтею про життя і творчість Олександра Гріна (або Шолома-Алейхема, відповідно до вибору теми для вивчення).

3. Прочитати повість Шолома-Алейхема «Пісня над піснями» (або повість-феєрію Олександра Гріна «Пурпурові вітрила»), усно скласти враження про твір. (Завдання визначається залежно від вибору учителя.)

О. О. Гузь,
вчитель зарубіжної літератури
НВК №26 м. Кіровограда

I варіант: Олександр Грін (1880–1932). «Пурпурові вітрила»

Урок № 34

Тема: Олександр Грін. Повість-феєрія «Пурпурові вітрила». Основний конфлікт твору

Мета: ознайомити учнів із особистістю й творчістю Олександра Гріна; розпочати аналітичне дослідження твору, визначити основний конфлікт, з'ясувати ставлення героїв до оточуючого світу; розкрити роль портретів у створенні характерів героїв; поглибити знання учнів про повість як літературний жанр, розкрити специфічні риси повісті-феєрії; розвивати аналітичні вміння учнів; сприяти формуванню кращих моральних якостей.

Обладнання: слайд-презентація «Олександр Грін і його твори», відеоряд «Музей «Романтика»: Музей О. С. Гріна», фрагменти художнього фільму «Пурпурові вітрила» Відеоряд «Пісня «Ребята, надо верить в чудеса»».

Епіграф: *Я пишу про бурі, кораблі,
любов, визнану і знехтувану,
про долю, таємні шляхи душі
і значення випадку.*

Олександр Грін

Хід уроку

I. Організаційний момент

Перегляд відеоряду з піснею «Ребята, надо верить в чудеса» у виконанні гурту «Пурпурові вітрила»

II. Оголошення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів

Учитель. Дорогі діти! Сьогодні ми розпочинаємо розмову про дивовижного мрійника, автора відомої повісті «Пурпурові вітрила» Олександра Гріна. Цю книжку як дарунок великої любові письменник присвятив своїй дружині Ніні Миколаївні Грін. Дивовижно, що одна із найпрекрасніших історій про кохання народилася у голодні 1921–1922 роки. І це є підтвердженням думки автора про те, що щастя потрібно творити власними руками.

Робота з епіграфом. Створення проблемної ситуації

– Виразно прочитайте слова Олександра Гріна, взяті за епіграф до нашого уроку. Спробуйте визначити провідні теми творчості митця на підставі цього висловлювання.

– Поміркуйте, як можна назвати людину й письменника, якого цікавлять подібні теми. (Мрійник, романтик.)

III. Знайомство з фактами життя й творчості Олександра Гріна

Компакт-біографія Олександра Гріна
Прізвище, ім'я, по-батькові: **Олександр Степанович Гриневський.**

Літературний псевдонім: **Олександр Грін** (за дитячим прізвиськом)

Дата народження: **11 серпня 1880 року.**

Місце народження: **місто В'ятка, Російська імперія.**

Соціальний стан: **родина середнього достатку**
Освіта: **училище.**

Літературні кумири: **Майн Рід, Жюль Верн, Едгар Аллан По, Джонатан Свіфт, Джек Лондон.**
Найзаповітніша мрія: **стати морським капітаном.**

Трудова діяльність: дроворуб, слюсар, рудокоп, солдат, рибалка, золотошукач, письменник.

Найвідоміші твори: повісті та романи «Капітан Дюк», «Загадкові історії», «Шукач пригод», «Золотий ланцюг», «Пурпурові вітрила», «Сяючий світ», «Та, що біжить по хвилях», «Дорога в нікуди», «Джессі і Моргіана».

Улюблені герої Гріна: люди мужні й сміливі, сильні духом, внутрішньо незалежні, мрійники, що прагнуть своїми руками творити різноманітні дива.

Грін і Україна: жив і працював у Одесі, Феодосії, Старому Криму.

Дата смерті: 08 серпня 1932 року. Похований у Старому Криму.

Заочна музейна подорож

(з використанням відеоряду «Музей «Романтика»: Музей О. С. Гріна»)

Варіант тексту для «екскурсоводів»:

В експозиції музею втілений дух романтичної творчості Олександра Гріна. Невеликий одноповерховий будинок зберіг меморіальність своїх стін, але отримав незвичайне оформлення. Лише одна кімната – кабінет Олександра Гріна – відновлена в тому вигляді, в якому була за життя письменника, а будинок волею і фантазією творців перетворився на символічний парусний корабель. Тут білі стіни обшиті темним деревом і сизальським канатом. Кімнати цього незвичайного музею нагадують каюти, що мають звучні назви: каюта «Грінландія» – «Трюм фрегата» – «Каюта мандрів» – «Кліперна» – «Ростральна» – «Каюта капітана».

Головним задумом автора експозиції Геннадія Золотухіна і художника Сави Бродського було прагнення відтворити «блискучий світ» уяви письменника. Образ музею у вигляді старовинного парусного човна відображає найживописнішу грань творчості Олександра Гріна – романтику морських мандрів. Поряд із книгами – морські прилади і карти, мушлі, маякові ліхтарі. Навпроти вхідних дверей – «Роза вітрів», яка вказує напрям сторін світу. На стінах і стелі – рельєфне панно-мапа фантастичної країни Грінландії. Материка, бухти, протоки, загублені у Великому океані архіпелаги і острови. Знамениті міста: Лісс, Зурбаган, Гель-Гью, Покет. Провівши уявну подорож морями й суходільними шляхами Грінландії, пройдемо до «Трюму фрегата». У приємному світлі ліхтарів, на стінах, покритих вантами, виступають силуети барка, фрегата, бригантини. Відразу привертає увагу портрет письменника, виконаний Бродським. Грін зображений як мислитель, поет, занурений у творчість. І перед нами оживає атмосфера народження його книг.

Поряд – робочий кабінет письменника. Це єдина меморіальна кімната в музеї. Умеблювання її просте і скромне. В кутку – ломберний стіл, покритий зеленим сукном. За ним Грін писав. На книжкових полицях – невелика добірка російської і зарубіжної белетристики. У стінній шафі – багатотомний словник Брокгауза й Ефрона, улюблене читання останніх років. Скриня для рукописів, два віденські стільці, жорстка кушетка, біля вікна – крісло для відпочинку.

Стіни прикрашені репродукціями старовинних гравюр із зображеннями морських пейзажів.

У наступній кімнаті – «Каюті мандрів» – починається літературна експозиція – розповідь про дитинство і юність письменника. В «Кліперній» – як символ свободи людського духу – зависла в повітрі модель першого грінівського вітрильника – кліперу «Аврора», з якого матрос Тарт, герой оповідання «Острів Рено», зробив крок на землю, повну скарбів первозданної природи. Гострота сюжету, яскрава образна мова, тонкість відчуттів і глибина думки – ось той Грін-романтик, якого високо оціняють його сучасники – Купрін, Брюсов, Горький. «Магічний кристал» музею – модель галіота «Секрет» під яскраво-пурпуровими вітрилами. Істинне немеркнуче диво приніс людям письменник Олександр Грін у цьому живому втіленні краси й віри людини в щастя.

Біля входу в «Каюту капітана» здійснюється «ростра» – носова частина парусного корабля, виконана майже у натуральну величину. А усередині «Каюти» – старовинні крісла, стіл, прикрашений інкрустацією, мідний ілюмінатор, англійська підзорна труба, барометр, на полиці – книги і зоряний глобус. Ця кімната спочатку слугувала робочим кабінетом Гріну. Тут народжувалися сторінки роману «Та, що біжить по хвилях», одного з найтонших, поетичних, істинно грінівських творів. В одному з листів Грін говорив про почату роботу: «Я пишу про бурі, кораблі, любов, визнану і знехтувану, про долю, таємні шляхи душі і значення випадку».

Словничок. Галіот – спершу галіотом називали середземноморське весельно-вітрильне судно, подібне до галери.

Пізніше «галіот» (нідерл. *galiot*) стало означати в країнах Північної Європи тип парусного судна, який з'явився в Голландії й отримав широке розповсюдження в XVII–XVIII століттях у риболовецькому та військовому флотах країн, розташованих в акваторії Балтійського й Північного морів. Зазвичай галіоти досягали 30 метрів у довжину, 8,5 метрів у ширину й водотоннажності у 500 тонн. Найчастіше галіоти були півторащогловими, але траплялися й однощоглові та трищоглові галіоти.

Корабель Артура Грея «Секрет» – трищогловий галіот.

IV. Аналітико-інтерпретаційне дослідження за повістю-феєрією «Пурпурові вітрила» Олександра Гріна

а) з'ясування первинного рівня сприйняття тексту

- Розкажіть про ваше враження від прочитання повісті «Пурпурові вітрила».
- Про що цей твір? Стисло перекажіть сюжетну лінію «Пурпурових вітрів».
- Які епізоди твору запам'яталися найбільше? Чим?
- Хто з героїв сподобався? Чому?
- Які персонажі викликали негативне ставлення?
- Які епізоди хотілося б перечитати?
- Що викликало незрозуміння й потребує додаткового пояснення?
- Які думки викликав у вас прочитаний текст?

б) з'ясування жанрово-композиційних особливостей повісті-феєрії «Пурпурові вітрила»

– Чи не було у вас відчуття, що ви читаете казку? З чим це пов'язано?

– Доведіть, що у творі немає нічого казкового, що художній світ «Пурпурових вітрил» цілком реалістичний.

– Яким же чином Олександр Грін створив ілюзію казковості в творі? Чим жанр «Пурпурових вітрил» відрізняється від класичної повісті? (Як і класична повість, «Пурпурові вітрила» Олександра Гріна – невеликий за обсягом прозовий твір з невеликою кількістю персонажів. Проте сам автор позначив жанр – «феєрія».)

Феєрія (з фр. f'eerie, f'ee – фея, чарівниця) – твір (літературний, театральний, цирковий) із фантастично-казковим сюжетом.

Жанр «Пурпурових вітрил» визначається як **повість-феєрія**.

Розглянемо порівняльну таблицю, вміщену в підручнику «Зарубіжна література.7 клас» (авторський колектив під керівництвом О. М. Ніколенко).

Ознаки феєрії	Ознаки повісті
Фантастичний сюжет	Художнє дослідження невеликого кола проблем
Уявний час і простір	Незначна кількість персонажів і подій
Незвичайні персонажі	Сюжет розгалужений
Несподівані, фантастичні події	Зображення певного періоду, епізодів з життя героя (героїв)
Використання чарівних і яскравих ефектів	Велика роль описів (у тому числі портретів, пейзажів)
	Важливе значення голосу автора або розповідача
	Відкритий фінал

Самостійна робота

I варіант: за 5 хвилин учні мають надати приклади на підтвердження ознак феєрії у «Пурпурових вітрилах»;

II варіант: за 5 хвилин учні надають приклади з тексту на підтвердження ознак повісті.

– Поміркуйте, у чому полягають сюжетно-композиційні особливості «Пурпурових вітрил»? Чому автор обрав саме таку структуру? (Твір складається із семи розділів, кожен розділ має свою назву:

Розділ I. «Провість»

Розділ II. «Грей»

Розділ III. «Світання»

Розділ IV. «Напередодні»

Розділ V. «Риштування до бою»

Розділ VI. «Ассоль залишається сама»

Розділ VII. «Пурпуровий «Секрет».

Спочатку сюжет розвивається у паралельних площинах: окремо доля Ассоль, окремо – доля Артура Грея. Але з III розділу автор зводить «жіночу» й «чоловічу» лінії сюжету в одне річище, зближуючи й перетинаючи долі головних героїв, готуючи їм зустріч віч-на-віч. Таким чином Грін робить казку про пурпурові вітрила реальністю, яка приносить щастя двом прекрасним молодим людям, котрі не розучилися вірити в чудо.)

в) текстуальний аналіз ключових фрагментів тексту

– Розкажіть про історію народження і дитячі роки Ассоль. Визначте головну проблему в житті Лонгрена і Ассоль.

– Виразно прочитайте першу портретну характеристику маленької Ассоль. Яка деталь в описі дівчинки, по-вашому, є ключовою? Чому саме цю рису Грін підкреслює одразу?(Автор звертає увагу читача на те, що в Ассоль «нервове, добре личко».)

– Поясніть, чому мешканців Каперни вразив вчинок Лонгрена по відношенню до Меннерса, а вчинок Меннерса відносно Мері залишив їх байдужими. («...він учинив інакше, ніж чинили вони, – вчинив значно незрозуміло і цим поставив себе вище від інших – одне слово, зробив те, чого не прощають».)

– Чому однолітки не любили Ассоль? «Випадок з Меннерсом закріпив попередню неповну відчуженість. Ставши повною, вона викликала міцну взаємну ненависть, і її тінь впала й на Ассоль.»У Ассоль не було друзів. Діти не спілкувалися з нею. «...здійснилося це, звичайно ж, поступово, шляхом намови і гримання дорослих, прибрало характеру суворой

заборони, а потім, посилене перегудами і подейкуваннями, розрослося в дитячих умах страхом до матросового дому».)

– Як цю нелюбов пояснював Лонгрен? Чия позиція ближча особисто вам – жителів Каперни чи Лонгрена? Доведіть, що Лонгрен вмів любити по-справжньому. («...хіба ж вони вміють любити? Треба вміти любити, а от цього вони й не можуть.

– Як це – вміти?

– А ось так!

Він брав дівчинку на руки й міцно цілував сумні очі, які мружилися від ніжної втіхи.»

Ассоль – дитя любові: Лонгрен і Мері були створені одне для одного. Тому навіть після смерті матері Ассоль зростала в любові. Лонгрен присвятив усе життя своїй доньці. Заради неї він залишив службу, за якою дуже сумував. Він, замкнений та нелюдимий, насправді був дуже ніжним та відданим. Він увесь час голубив доньку, приділяв їй постійну увагу, оберігав як міг.)

– Чи можемо ми відразу визначити, в чому полягає основний конфлікт твору? Спробуйте його сформулювати в абстрактному вигляді й у конкретному, розподіливши персонажів твору по різні боки протистояння.

За літературознавчим словничком уточніть своє розуміння поняття «конфлікт літературного твору».

Основний конфлікт повісті-феєрії О. Гріна «Пурпурові вітрила»

Люди, які вміють любити по-справжньому, духовно багаті мрійники, що вірять у казки й дива	Духовно обмежені, заземлені й жорстокі люди, яким не відоме почуття людяності й справжньої любові
Чесний і порядний Лонгрен й фантазерка Ассоль. Вони вміють любити по-справжньому й це дає їм сили пройти через випробування відчуженням	Жителі Каперни, тупі й жадібні, жорстокі й духовно бідні. Головною опозицією Лонгрену і його доньці є родина Меннерсів

– Чи всі жителі Каперни відвернулися від Лонгрена і його донечки? Хто і як простягав їм руку допомоги?

– Ассоль виростає. Які зміни відбуваються в її зовнішності? Виразно прочитайте другий портретний опис Ассоль. Доведіть, що це психологічний портрет, виокремивши та прокоментувавши ключові художні деталі. («Кожна риса Ассоль була виразно легка і чиста, мов політ ластівки. Темні, з відтінком сумовитого запитання очі здавалися старшими від обличчя; його неправильний м'який овал був обвіяний того роду чудовою засмагою, що притаманна для здорової білини шкіри. Розтулений маленький рот сявав лагідною усмішкою».)

Ассоль була відкрита новим враженням, доброзичлива, вразлива, ніжна та добра. Вона не тримала зла на тих, хто ображав її, просто змиралася з тим, що її не приймають до своєї компанії інші діти. Її найважливішою людиною і другом став батько. Для дівчинки він утілював у собі цілий світ.)

– Який сенс має той факт, що колишній матрос заробляє на життя виготовленням іграшок? Чому його іграшки – це кораблі?

– Чому Лонгрена не продає свої іграшки у Каперні, адже в селищі доволі багато дітей?

– Яку роль у розвитку сюжету відіграє історія з п'яницею, якому Лонгрена не дав тютюну? (Цей епізод є своєрідною зав'язкою до історії пурпурових вітрил. Підслухана й спотворена п'яницею казка про корабель з пурпуровими вітрилами ще більше протиставляє Лонгрена й Ассоль та жителів Каперни. З цього моменту їхнє відчуження стає майже абсолютним, а до моральних знущань над Ассоль додається образливе прізвисько «корабельна Ассоль», що у свідомості місцевих жителів ототожнюється з «божевільною».)

– Поясніть, чому люди в селищі вважали Ассоль божевільною. (Вони не розуміли її й не хотіли розуміти. Вона відрізнялася від них не тільки зовні, а й, головне, сприйняттям оточуючого світу. Вони не вміли мріяти, а вона вміла й вірила у те, що її мрії здійсняться. Крім того, вони ненавиділи її батька, і ця ненависть перейшла й на Ассоль.)

– Чому вугляр не вважає Ассоль божевільною? («Я кажу, що в неї добра голова. Це зараз видно. З тобою, Хіне Меннерсе, вона, зрозуміло, не скаже й двох слів. Та я, мостипане, у вільній вугільній справі зневажаю суди й обмови. Вона говорить, як велика, та чудернацька її балачка. Прислухаєшся – немовби все те самісіньке, що ми з вами сказали б, а в неї те саме, та не зовсім так».)

Вугляр спілкувався із нею не один раз. Тому він розумів, що вона не божевільна. Вона **інша**, але не божевільна. Їй притаманний інший, ніж у жителів Каперни, романтичний погляд на світ.)

– Розкрийте роль зустрічі з Еглем. За яких обставин вона відбулася? Чому дівчинка повірила, що Егль чарівник? (Дорогою до лісу Ассоль загалася й мало не втратила яхту під пурпуровими вітрилами. Егль був потрібен, по-перше, щоб врятувати іграшку, яка «втікала» від Ассоль; по-друге, і це головне, Егль підтверджує думку про можливість здійснення чуда, адже дівчинка сприймає його як чарівника.)

– Що вразило Егля в обличчі Ассоль? Чому він назвав її «рослиною»? («Несвідоме очікування пре-

красного, райської долі». Егль зрозумів, що вона – романтик. Дівчинка ніжна, тендітна, незахищена, як рослинка у лісі. Але в ній є природна сила, як і в рослинах, які борються за своє місце під сонцем.)

– Ким насправді був Егль? Що він говорить про пісні, які співають у селищі? Як вони характеризують його жителів? Як розповідь Егля поглиблює основний конфлікт твору? Чому саме Егль озвучує казку-мрію про корабель з пурпуровими вітрилами? («У вас не співають пісень. А як розповідають і співають, то, знаєш, ці оповідки про хитрих дядьків і вояків, з вічним звеличенням шахрайства, ці брудні, мов немиті ноги, грубі, мов бурчання в череві, коротенькі співанки на чотири рядки з жахливим мотивом...»)

– Перегляньте фрагмент зустрічі Ассоль з Еглем з художнього фільму «Пурпурові вітрила» (СРСР, 1961). Визначте головну атмосферу цього епізоду. Наскільки він близький до авторського тексту? Які нюанси в образі Ассоль ви відкрили для себе завдяки перегляду цього кінофрагмента?

– Розкажіть, за яких обставин відбулася перша зустріч Грея з Ассоль. Чому Грей, побачивши очі Ассоль, зрозумів, що вона не божевільна, і чому цього не розуміли жителі селища? («Дивовижні риси її обличчя, що нагадували таїну непозбутньо хвилюючих, хоча простих слів, постали тепер перед ним у світлі її погляду. Після того, як він побачив очі Ассоль, розвіялася вся зашкарублість Меннерсової оповіді». Грей був розумною людиною, неупередженою, він не сприймав людей за оповідками інших, а сам робив висновки на основі побаченого на власні очі. А головне – Грей сам романтик!)

– Виразно прочитайте опис портрета Ассоль із розділу IV. Якою ми її бачимо? Що говорить автор про очі Ассоль? Чому він акцентує на цьому увагу?

(«За горіховою рамою, у світлій порожнечі відображеної кімнати стояла тоненька невисока дівчина, вбрана в дешевий білий мусліні з рожевими квіточками. На її плечах лежала сіра шовкова хустина. Напівдитяче, у світлій засмазі обличчя було жваве і виразне; прегарні, трохи поважні як на її вік очі зиркали з ніяковою зосередженістю глибоких душ. Її неправильне личко могло розчулити тонкою чистотою обрисів; кожен згин, кожна опуклість цього обличчя знайшли б місце у великій кількості жіночих лиць, та їхня сукупність, стиль був цілковито оригінальний – оригінально любий; на цьому ми зупинимосся. Решта не підвладна словам, крім слова «поваба».)

Ассоль – мрійниця, фантазерка, вона вміє глибоко відчувати, вірити в прекрасне, дівчина вразлива. Вона чекає на чудо, хоча інколи це здається їй неможливим. Автор милується Ассоль, тому з таким теплом і ніжністю описує її. Головний акцент обличчя Ассоль – це очі. І це не випадково, адже очі – дзеркало душі людини. Прекрасні очі Ассоль – це візитівка її прекрасної душі.)

– Чому в селищі Ассоль вважали негарною? (У мешканців селища були інші ідеали, інші еталони краси. «Капернці обожнювали кремезних, здоровецьких жінок з масною шкірою грубих литок і могутніх рук; тут залицялися, ляпаючи по спині долонею і штурхаючи, мов на базарі. Тип цього почуття скидався на немудру простоту реву». Ассоль дуже відрізнялася своєю витонченою зов-

нішністю, духовністю, яка відбивалася у її погляді. Вона була іншою.)

– Як і чому мешканці Каперни зустріли появу вітрильника? («... в корабля були ті самі вітрила, наймення яких звучало мов знущання; тепер вони ясно і неспростовно палахкотіли з невинністю факту, який спростовував усі закони буття і здорового глузду». «Поки її не було, її наймення перелітало серед людей з нервовою й похмурою тривогою, з лютим переляком. Більше говорили чоловіки; здушено, гадючим сичанням схлипували остовпілі жінки, та якщо вже якась починала торохтіти – трутизна просякала в голову. Допіру з'явилася Ассоль, як усі позамовкали, всі зі страхом відійшли від неї...»)

Жителі Каперни були здивовані та роздратовані тим, що казка обернулася реальністю, що те, про що мріяла Ассоль, виявилось правдою, а вони тепер, осоромлені та принижені, спостерігали диво, у яке не вірили. Але зараз це вже був факт, який неможливо заперечити.)

– Чи торжествує Ассоль у цю хвилину? (Ні, вона розгублена та щаслива. Її мрія перетворилася на реальність. У її чистому серці немає мстивості й заздрості, як у мешканців Каперни. Вона чиста як ангел.)

– Поміркуйте, чому в момент появи кораблів з пурпуровими вітрилами Ассоль сама, без батька? (Дівчина стоїть на порозі нового, дорослого життя. Це хвилинка її власного триумфу. Крім того, у її житті з'являється інший чоловік, не батько, що бере на себе відповідальність берегти скарб на ім'я Ассоль.)

V. Рефлексія

– Узагальніть ваше розуміння причин перемоги Ассоль у протистоянні з жителями Каперни у формі таблиці, визначивши риси, що відрізняють персонажів. Поміркуйте, чому Олександр Грін створює узагальнений негативний образ мешканців селища, не персоналізуючи його. Як ви думаєте, чи зміняться

Позиції для порівняння	Ассоль	Жителі Каперни
Ставлення до людей	Щире, доброзичливе, відкрите.	Жорстоке, якщо люди не вписуються в їхні уявлення та принципи.
Сприйняття навколишнього світу	Бачить красу, поезію, сприймає природу як живу істоту.	Обмежене рамками їх заземлених понять і прагнень.
Внутрішній світ	Добра, ніжна, чуйна, любляча, романтична, стійка й терпляча.	Недолугі, обмежені, жорстокі, немилосердні, заздрісні, жадібні, грубі, не вміють по-справжньому любити.

капернці після дивовижної історії з казкою про пурпурові вітрила, що ожила на їхніх очах? Визначте головний художній прийом, використаний Гріном для побудови сюжету повісті-феєрії та утілення основного конфлікту. (Головний художній прийом, використаний Гріном, – це антитеза.)

– Доведіть, що образ Ассоль автор подає в динаміці. Який художній засіб є ключовим у зображенні героїні й допомагає глибоко зрозуміти особливості її характеру? (Ми бачимо характер Ассоль у розвитку, завдяки портретам глибше проникаємо у нього.)

– На основі проведеного дослідження визначте філософські концепції, що створюють основний конфлікт твору.

Основний конфлікт «Пурпурових вітрил» у філософському сенсі

Мрія про щастя й гармонійні стосунки між людьми. Уособлення цієї життєвої позиції – образи Ассоль і Грея.	Груба заматеріалізована реальність. Уособлення цієї життєвої позиції – жителі Каперни.
---	--

VI. Домашнє завдання:

Переглянути ще раз зміст повісті-феєрії «Пурпурові вітрила» О. Гріна.

Завдання для динамічних груп. Дібрати цитати до характеристики персонажів твору:

I група – цитати до характеристики Артура Грея;

II група – цитати до характеристики батьків Ассоль;

III група – цитати до характеристики батьків Грея;

IV група – цитати до характеристики жителів Каперни.

Урок №35

Тема: Система образів повісті-феєрії «Пурпурові вітрила» Олександра Гріна, місце Ассоль і Грея в ній

Мета: продовжити аналітичне дослідження твору, схарактеризувати систему образів повісті-феєрії, з'ясувати місце і роль у ній образів Ассоль і Грея; розвивати аналітичні здібності учнів, вміння характеризувати образи, спираючись на текст, порівнювати їх та робити висновки; сприяти вихованню в учнів кращих моральних якостей.

Обладнання: фрагменти художнього фільму «Пурпурові вітрила» (СРСР, 1961).

Хід уроку

I. Організаційний момент

I. Оголошення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів

Учитель. Предметом нашого сьогоднішнього дослідження буде система образів повісті-феєрії «Пурпурові вітрила» Олександра Степановича Гріна та засоби її художнього створення і функціонування в площині літературного тексту. Основну увагу ми, безперечно, зосередимо на головних персонажах твору. Проте маємо з'ясувати й роль другорядних та епізодичних образів у втіленні авторського задуму. На попередньому уроці ми відзначили для себе як провідну рису творчості Олександра Гріна роман-

тичний характер його текстів у цілому й змалювання героїв-мрійників. Для створення романтичного силового поля своїх творів Грін широко використовував образи-символи. Тож і на їхнє смислове навантаження ми також звернемо увагу.

III. Дослідження системи образів у художній моделі «Пурпурових вітрил» Олександра Гріна

– Визначте головний принцип створення системи образів повісті-феєрії Гріна. (Головний принцип створення системи образів твору – це антитеза. Грін чітко розподіляє своїх персонажів на мрійників і людей заземлених, заматеріалізованих, що для нього є головною ознакою розмежування героїв на позитивних і негативних.)

– Назвіть головних героїв твору. Чому саме вони стоять у центрі оповіді?

(Головні герої – Ассоль і Грей. За авторським задумом, саме ці герої є носіями рис, які письменник найбільше цінує в людях.)

Колективне створення опорної схеми «Система образів повісті-феєрії «Пурпурові вітрила» Олександра Гріна»

Головні персонажі твору

Ассоль і Грей

Другорядні персонажі

Лонгрэн і Мері – батьки Ассоль, батьки Грея (Ліонель і Ліліан) та жителі Каперни (узагальнений образ: чоловіки, жінки, діти), Меннерс-батько, Меннерс-син

Епізодичні персонажі

Добросерда сусідка, вугляр, Егль, Польдішок, кухарочка Бетсі, конюх Джон, капітан «Ансельма» Гоп, матрос Летіка, скрипаль Циммер та інші музики, помічник капітана Пантен, молодий злидар

Образи-символи

Яхта-іграшка з пурпуровими вітрилами, дерева, з якими говорила Ассоль, вино Джона Грея, картина в бібліотеці замку Греїв, каблучка Артура Грея, пурпурові вітрила, корабель «Секрет»

Визначення головних рис характеру персонажів твору та їх місця в розвитку сюжету й втілення авторського задуму. Звіти динамічних груп

– На попередньому уроці ми зосередили свою увагу переважно на образі головної героїні. Працюючи в парах, за 3-4 хвилини підготуйте стисле висловлювання-характеристику Ассоль.

– Визначте провідні риси Ассоль, які роблять її головною героїнею твору.

– З яким персонажем фольклорних казок споріднений образ Ассоль? Наведіть аргументи.

Звіт І групи: цитатна характеристика Артура Грея

– Ми знаємо, що Ассоль народилася в родині моряка з «Оріона». Що вам відомо про походження Артура Грея? Поміркуйте, чому автор робить головних героїв представниками діаметрально протилежних суспільних верств. Схарактеризуйте стосунки Артура з батьками, порівняйте їх із взаєминами Ассоль з батьком. (Грей належав до старовинного роду. «Греєві батько й мати були пихатими невільниками свого становища, багатства і законів того суспільства, стосовно якого могли казати «ми». Артура Грея намагалися виховувати як достойного спадкоємця традицій родини, але він не хотів цього.

Хлопчик більше тягив до живого спілкування з простими людьми й зовсім не хотів, щоб його портрет зайняв місце в галереї пихатих аристократів. Умовності виховання не давали змоги матері говорити із сином мовою любові, хоча вона й прагнула цього. Аристократичний холод батьків позбавив Грея родинного тепла й зробив хлопчика самотнім серед багатства й етикету.)

– Яким був Грей у дитинстві? Чому він розчаровував своїх батьків? Що ріднить Артура й Ассоль у дитячі роки? («Артур Грей народився з живою душею». Він не міг дивитися на страждання інших, навіть на картині (замалював рани Христа). У нього був свій світ, як і в Ассоль. Наділений багатого уявою, він сприймав оточуючий світ як фантастичний, казковий, у якому предмети оживали й мали душу.) Перегляньте фрагмент фільму «Пурпурові вітрила», що показує Артура Грея перед картиною в бібліотеці. Наскільки цей кінофрагмент увиразнив ваше розуміння романтичної сутності хлопчика й сили його характеру?

– Наведіть приклади благородних вчинків хлопчика. Які риси характеру персонажа в них проявилися?

– Яку роль відігравала дружба Артура Грея з кухарочкою Бетсі та дворецьким Польдішоком? Розкрийте символічне значення образу «вина предка Джона Грея». Чому Артур сказав, що саме він буде тим Греєм, що вип'є це вино?

– Чому Грей утік із дому й став матросом? (Це був перший крок до реалізації найзаповітнішої мрії його життя – стати капітаном. П'ятнадцятирічний юнак вже був готовий узяти на себе відповідальність за своє життя.)

– Розкажіть про службу Грея на кораблі «Ансельм» під командуванням капітана Гопа. Як він ішов до своєї мети? Чому капітан дав йому прізвисько «Роза-Мімоза»? У чому старий моряк помилився? Яку роль капітан Гоп відіграв у житті Артура Грея? Що означає вислів капітана Гопа «займатися обробкою щеняти під капітана»? (Грей найнявся на корабель простим моряком і працював як звичайний матрос, зціпивши зуби; він розвивався фізично, міцнів і вчився моряцької справи, аж поки капітан корабля не побачив у ньому потенціал і не почав учити його всього, що мав знати капітан. Грей досягнув усього завдяки наполегливості, витривалості й силі духу.)

– Пригадайте, де відбулася перша зустріч Грея з Ассоль. Чому Артур бачить саме сплячу дівчину? Доведіть, що Ассоль і Грей гармонійно вписуються в природне середовище? Перегляньте фрагмент з кінофільму «Пурпурові вітрила», який відповідає даному епізоду тексту. Наскільки, по-вашому, вдалося зберегти казковість та урочистість моменту зустрічі Грея й Ассоль на кіноекрані?

– Подумайте, чим була зустріч Грея й Ассоль – випадковістю чи закономірністю? Аргументуйте свої відповіді.

(Їхня зустріч була визначена усім розвитком подій та особливостями вдачі обох героїв. Вони створені одне для одного. У них багато спільного. У дитинстві вони обоє були самотні, але кожен мав мрію й жив нею. Обоє жили у своєму уявному світі. Обоє сприймали оточуючий світ наповненим таємницями, красою та казкою, природа для них – жива істота, яка має душу. Вони обоє вміють мріяти й любити.)

– Що вразило Грея у сплячій дівчині? (Незвичайність моменту, оточуюча природа вразили його. Він сприйняв її як дарунок долі, як сплячу красуню, яку саме він має пробудити до щасливого життя.)

– Як характеризує Грея його любов до музики? (Людина, яка відчуває прекрасний світ справжнього мистецтва, має поетичне світосприйняття, чутливе до найменших порухів чужої душі.)

– Чому Грей покохав Ассоль, не зважаючи на те, що йому про неї в селищі розповідали багато поганого? (Грей був розумною та чутливою людиною, він умів любити та розуміти, він не був таким обмеженим, як мешканці Каперни. Грей аналізував і робив свої висновки, а не бездумно вірив оповідкам охочих до пліток. З першого погляду Грей зрозумів про Ассоль головне, те, що про неї вже давно знав автор цієї книги: «У ній дві дівчини, дві Ассоль, що перемішалися в чудовній, прегарній неправильності. Одна була донькою матроса, ремісника, який майстрував іграшки, друга правила за живий вірш, з усіма дивами його суголось і образів, з таємницею сусідства слів, у всій взаємності їхніх тіней і світла, які падали з одного на інше. Вона знала життя в межах, поставлених її досвідом, та понад загальні явища бачила відбитий смисл *іншого* стибу. Так, вдивляючись у предмети, ми помічаємо в них щось не лінійне, та враженням – безумовно людське, і – так само, як людське, – різне. Щось на зразок того, що (коли поталанило) сказали ми цим прикладом, бачила вона ще *понад* видиме. Без цих тихих завоювань усе просто зрозуміло було чуже її душі. Вона вміла й любила читати, але й у книзі читала переважно поміж рядками, як жила.»)

йонер подарує письменнику віллу, опереткову співачку і сейф, а жокей бодай раз притримає коняку заради іншого коня, якому не щастить, – тоді всі зрозуміють, як це приємно, як це невимовно чудесно».)

– Чи до кінця зрозумів Пантен Греєві слова? Чому?

– Як Греєве відкриття пов'язане з авторським задумом і провідною ідеєю твору? («Та є не менші дива: усмішка, веселощі, прощення і... вчасно сказане, потрібне слово. Володіти цим – значить володіти всім. Що ж до мене, то наш початок – мій і Ассоль – залишиться нам назавжди в ясно-червоному відблиску вітрил, створених глибиною серця, котре знає, що таке любов».)

Він теж романтик, як і Ассоль, поетична натура, він також цінує красу природи, духовну красу людини. Грей – добра людина, яка відчуває задоволення від того, що приносить іншим людям радість та щастя. Це й найважливіші думки самого Гріна, який прагнув «творити дива власними руками».)

Самостійна робота

На основі проведеного дослідження тексту заповніть порівняльну таблицю **«Ассоль і Грей – дві частини одного цілого»**

(учні отримують кліше і самостійно його заповнюють, у класах з низьким рівнем підготовки ця узагальнююча робота може бути проведена колективно).

Спираючись на результати дослідження, доведіть, що Ассоль і Грей створені один для одного.

	Ассоль	Грей
Походження	Народилася в родині моряка	Народився багатим і знатним
Дитинство	Самотність серед людей. Тільки батько був для неї близькою людиною й створював атмосферу любові й родинного тепла.	Самотність у родині. Відчуженість від холодних й егоїстичних батьків-аристократів. Спілкувався з простими людьми більше, ніж із батьками.
Ставлення оточуючих	Більшість людей не розуміли її і не прагнули зрозуміти. Тільки батькове серце билось в унісон із серцем Ассоль.	Людам було важко зрозуміти його, він жив у власному світі фантазій. Найкраще юного Грея розумів Польдішок. Та ставши капітаном «Секрета», Грей намагається якнайкраще ставитися до своєї команди й до всіх людей, з якими його зводить доля.
Сприйняття навколишнього світу	Відчувала красу природи, яка була для неї живою істотою, поетично сприймала оточуючий світ, у ній жило дві дівчини: одна донька матроса й ремісника, друга – «живий вірш».	Відчував красу природи, яка була живою істотою, поетично сприйняття навколишнього світу.
Риси характеру	Доброта, ніжність, лагідність, мрійливість, великодушність, вміння любити, терпіння, стійкість, сила духу.	Доброта, співчутливість, бажання допомогти тим, хто цього потребує, принести радість у життя інших. Здатність творити дива власними руками. Вміння любити. Наполегливість, вміння йти до поставленої мети, людська гідність, надійність, розум, витривалість, сила духу.

IV. Рефлексія

– Чому Грей вирішив утілити в життя мрію Ассоль? Визначте життєвий девіз Артура Грея. Коли Грей усвідомив для себе його сутність? (У розмові з помічником капітана Пантенном Грей говорить, що саме завдяки Ассоль він **«зрозумів одну немудру істину. Вона в тому, щоб робити так звані дива своїми руками.** Коли для людини головне – отримати дорогесенький п'ятак, то легко дати цей п'ятак, але коли душа таїть зернину полум'яної рослини – дива, зроби їй це диво, якщо ти у змозі.

Нова душа буде в нього й нова в тебе. Коли начальник в'язниці сам випустить в'язня, коли міль-

Які другорядні та епізодичні персонажі допомагають читачеві краще зрозуміти головних героїв? Хто з них зіставлений з головними героями, а хто протиставлений? Поясніть чому.

Поміркуйте, чому Грей забирає Ассоль із Каперни.

V. Домашнє завдання:

1. Поміркуйте над смисловим навантаженням образів-символів книжки «Пурпурові вітрила».

2. Доберіть з тексту приклади поєднання реального і фантастичного.

3. За бажанням перегляньте фільм «Пурпурові вітрила» (СРСР, 1961).

Урок № 36

Тема: Сенс поєднання реального й фантастичного в повісті Олександра Гріна «Пурпурові вітрила». Символіка образу пурпурових вітрил

Мета: завершити аналітичне дослідження тексту повісті-феєрії «Пурпурові вітрила»; з'ясувати сенс поєднання реального й фантастичного у творі та роль образів-символів у втіленні авторського задуму твору; сприяти формуванню кращих моральних якостей учнів.

<i>Казка</i>	<i>Феєрія</i>
твір про вигадані, фантастичні події, які сприймаються і переживаються як реальні	твір з фантастичним казковим сюжетом
традиційність структури і композиційних елементів	широке використання сценічних ефектів і трюків
конфлікт добра і зла	конфлікт зазвичай виходить у сферу загально-філософських питань і моралі
контрастне групування дійових осіб	
відсутність розгорнутих описів природи і побуту	наявність описів, детальних характеристик
сюжет казки багатоепізодний, з драматичним розвитком подій	сюжет підпорядкований авторському задуму
дія зосереджена на героєві	розвитком дії й поведінкою героїв рухає мрія
щасливий кінець	відкритий фінал

Обладнання: фрагменти художнього фільму «Пурпурові вітрила», пісня «Пурпурові вітрила» у виконанні співачки Ассоль.

Епіграф: Потрібно вірити у можливість щастя, аби бути щасливим.

Лев Толстой

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми й завдань уроку.

Мотивація навчальної діяльності учнів

Учитель. Сьогодні ми завершуємо мандрівку сторінками книжки Олександра Гріна «Пурпурові вітрила» й разом з Греєм і Ассоль покидаємо грубу й жорстоку Каперну. У кожного з вас буде свій власний шлях до щастя, але історія про можливість і необхідність створення дива власними руками, сподіваюсь, залишиться з вами на все життя. Цей останній урок за змістом твору Гріна має розставити всі акценти, сформувавати у вас розуміння сенсу авторського задуму книжки, її морально-етичної цінності та художніх особливостей поєднання реального й фантастичного.

III. Актуалізація опорних знань

Бліц-вікторина

* Доберіть синоніми до слова «романтичний». (Мрійливий, нереальний, фантастичний, уявний.)

* У якому жанрі фольклору найповніше втілилася народна мрія про добро, щастя й краще життя? (У казці.)

* Назвіть формулу побудови народної казки. (Зачин, основна частина (розповідь про випробування героїв), кінцівка.)

* Визначте головний конфлікт фольклорної казки. (Це конфлікт добра і зла.)

* Назвіть головний конфлікт «Пурпурових вітрил». (Це конфлікт мрії про щастя і грубої бездуховної реальності.)

* Назвіть жанр «Пурпурових вітрил». (Повість-феєрія.)

* Що зближує літературну казку з феєрією? (Близькість до реального життя.)

IV. Самостійна робота в парах з подальшою колективною корекцією

– Визначте схожі та відмінні риси між феєрією та казкою.

Спираючись на текст і результати літературознавчого дослідження, доведіть, що «Пурпурові вітрила» Гріна – це феєрія, а не казка.

V. Герменевтична бесіда в просторі означеної теми

– Поміркуйте, у який момент реальне і фантастичне перетинається у творі. Яким чином? Яку роль у композиції твору відіграє цей епізод? (Реальне і фантастичне перетинаються в епізоді, коли Ассоль мало не втратила іграшкову яхту з пурпуровими вітрилами, а збирач казок і пісень Егль повертає дівчинці не тільки іграшку, а й зароджує в її душі надію на щастя: «Одного разу ранком у морській далечині під сонцем блисне пурпурове вітрило. Сяюча громада пурпурових вітрил білого корабля рушить, розсікаючи хвилі, просто до тебе... Вродливий принц посадить тебе в човен, привезе на корабель, і ти виїдеш назавжди до блискучої країни, де сходить сонце і де зірки спускаються з неба, щоб привітати тебе з приїздом.»

З цього моменту реальний предмет – іграшка, зроблена на продаж, набуває рис і ваги образу-символу.)

– Пригадайте, що розуміється у літературознавстві під поняттям «образ-символ». (**Символ** – це предметний або словесний знак, який опосередковано виражає сутність певного явища. Носіями символічного змісту у творі можуть бути будь-які елементи: персонажі, художні деталі.)

– Які предмети реальної дійсності набувають у контексті твору Гріна символічного смислового навантаження? (Яхта-іграшка з пурпуровими вітрилами, дерева, з якими говорила Ассоль, вино Джона Грея, картина в бібліотеці замку Греїв, каблучка Артура Грея, пурпурові вітрила, корабель «Секрет».)

– Спробуйте визначити, у який момент ці предмети перетворюються на символи. Якого значення вони набувають у новій якості?

– Коли вперше у творі згадано пурпурові вітрила? Прослідкуйте за текстом динаміку розвитку цього образу. (Реальні вітрила для іграшкової яхти з клаптиків яскраво-червоного шовку перетворюються на прекрасну мрію про щастя з казки Егля, яка допомагає Ассоль вижити в сірій буденності. З

іншого боку, «пурпурові вітрила» у контексті їх примітивного сприйняття жителями Каперни перетворюються на предмет кпинів і ще більшого відчуження від односельців Ассоль і її батька, перетворення головної героїні твору в очах капернців на «Корабельну Ассоль». Тобто мрії про пурпурові вітрила, про щастя стають причиною абсолютного відчуження головної героїні, змушують її замикатися в собі. Проте коли історія про пурпурові вітрила досягає другого головного героя, символічне навантаження цього образу набуває своєї первозданної цінності й чистоти – у сприйнятті Артура Грея «пурпурові вітрила» стають утіленою в життя казкою, таємним знаком, який має об'єднати його з Ассоль і привести обох героїв до спільного щастя. У кінці твору «пурпурові вітрила» – це казка, що ожила для Ассоль і змусила застигнути в німому заціпенінні мешканців Каперни, це запорука майбутнього щастя для пари, чие кохання розквітає з прекрасної мрії. Тож образ «пурпурових вітрил» набуває філософського звучання, адже він символізує собою щастя й любов.)

– Грей сказав, що саме Ассоль змусила його усвідомити сенс істини в тому, щоб робити дива власними руками. Розкажіть, який шлях обрав герой для зустрічі зі своєю судженою? Чому він вирішив достеменно оживити казку про пурпурові вітрила?

– Поміркуйте, чому Грей так довго шукав потрібний йому шовк. Яку роль відіграє колір? Виразно прочитайте опис тканини, яку обрав для вітрил кохання Артур Грей. («Ця цілковито чиста, мов ясно-червона ранкова струмина, повна шляхетних веселощів і величності барва була саме тією гордовитою барвою, яку шукав Грей. В ній не було змішаних відтінків огню, пелюсток маку, гри фіолетових чи бузкових натяків; не було також синяви, ні тіні, – нічого, що викликає сумнів. Вона жевріла, наче усмішка, звабою духовного відображення».) Грін використовує промовисті епітети, порівняння й метафори, щоб підкреслити внутрішній зміст кольору, його символіку – надії, очікувань, чистоти, майбуття.)

– Перегляньте заключний епізод художнього фільму «Пурпурові вітрила». Якого символічного

значення набуває корабель «Секрет» під пурпуровими вітрилами? Наскільки цей фрагмент відтворює авторський апофеоз прекрасним мріям і гарячим людським почуттям? Чи вдалося, по-вашому, акторам Василю Лановому та Анастасії Вертинській передати глибину й красу почуттів головних героїв повісті-феєрії? Яку роль відіграє музика у фільмі? Чому провідна партія належить скрипці Циммера?

VI. Рефлексія

– Коли Олександрю Грину дорікали, що він не пише творів про сучасність, він з обуренням запитав: «Хіба «Пурпурові вітрила» не сучасна річ?» Як ви вважаєте, наскільки сучасною й вічною є історія Ассоль і Грея, утілена творчим генієм письменника романтика? Аргументуйте свої висновки.

– Самостійно дайте відповідь на запитання «Чому Олександр Грін дав своїй книжці назву «Пурпурові вітрила»? (Обсяг відповіді – 5-6 речень.)

– Останній акорд нашої розмови про повість-феєрію Олександра Гріна – пісня «Пурпурові вітрила» у виконанні співачки Ассоль.

Нехай кожна Ассоль зустрине свого Грея!

Нехай кожен Грей знайде свою Ассоль!

VII. Домашнє завдання

1. Написати твір-мініатюру на тему «Коли здійснюються мрії» (за повістю Олександра Гріна «Пурпурові вітрила»).

2. За підручником опрацювати інформаційну статтю про видатного шотландського поета Роберта Бернса.

3. Підготувати виразне читання вірша Роберта Бернса «Любов», усно скласти первинне враження про твір.

О. О. Гузь,

вчитель-методист НВК №26

Н. Б. Смірнова,

вчитель зарубіжної літератури ЗОШ №1

м. Кіровограда

II варіант: Шолом-Алейхем (1859–1916). «Пісня над піснями»

Урок №34

Тема: Шолом-Алейхем (1859–1916). Віхи життєвого і творчого шляху письменника. Відображення у його творах долі єврейського народу. Тема кохання в повісті Шолом-Алейхема «Пісня над піснями»

Мета: ознайомити учнів з особистістю видатного єврейського письменника Шолом-Алейхема (Шолома Нохумовича Рабиновича), розкрити тісний зв'язок долі митця з трагізмом долі євреїв у Російській імперії; ознайомити учнів з провідними темами й проблемами творчості Шолом-Алейхема; з'ясувати рівень первинного сприйняття та розуміння повісті «Пісня над піснями».

Обладнання: аудіозапис єврейської народної пісні «Шолом-Алейхем» (співачка Лілія Гранде), слайд-

презентація «Шолом-Алейхем: людина і письменник», аудіозапис пісні Мейра Левіна «Єврейські очі».

Епіграф: *Я поспішаю посміятися, інакше мені довелося б заплакати.*

П'єр Огюстен Бомарше

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів

Учитель. Ми розпочинаємо знайомство з дивовижною людиною, письменником, чие ім'я відоме у всьому світі: Шолом-Алейхем – його літературний псевдонім, справжнє ім'я – Шолом Нохумович Рабинович.

Звучить єврейська народна пісня «Шолом-Алейхем» у виконанні Лілії Гранде

– Яким чином пов'язані єврейська народна пісня й псевдонім всесвітньо відомого єврейського письменника? Що означає вислів «шолом алейхем»? Як ви думаєте, чому митець обрав собі саме такий псевдонім?

– Спробуємо зрозуміти, чим жив митець, що його хвилювало, чому вже багато років його твори залишаються такими популярними: їх перекладають різними мовами, екранізують, читають.

III. Знайомство з фактами життя й творчості Шолом-Алейхема

(за матеріалами підручника та слайд-презентації «Шолом-Алейхем: людина і письменник», особливий акцент робиться на зв'язку долі й творчості митця з Україною)

Компакт-біографія Шолом-Алейхема

Ім'я: Соломон (Шолом) Нохумович Рабинович

Псевдонім: Шолом-Алейхем (єврейське вітаня «Мир вам»)

Дата народження: 02 березня 1859 року

Місце народження: м. Переяслав на Київщині (тепер м. Переяслав-Хмельницький)

Соціальний стан: родина дрібного крамаря

Освіта: навчався в м. Переяславі у хедері (єврейській релігійній школі) та в повітовому училищі, мав намір навчатися у Житомирському учительському інституті (у вступі було відмовлено)

Світоглядні основи: гуманізм, оптимізм

Трудова діяльність: домашній учитель у маєтку багатія Лоева на Київщині, громадський равин у м. Лубни на Полтавщині

Початок творчості: почав писати наприкінці 1870-х років мовою ідиш, з 1883 року професійно займався літературною діяльністю

Провідні теми творчості: тема «маленької людини», «людини повітря» (простої людини з народу), трагічне життя євреїв, сповнене випробувань і принижень, пошуки ними щастя, зображення єврейського національного характеру, відображення долі людей мистецтва, тема кохання.

Творчий доробок: Шолом-Алейхем написав десять романів, двадцять п'єс, сотні повістей та оповідань, багато публіцистичних статей.

Українська географія життя: місто Переяслав, містечко Вороньков та місто Лубни на Полтавщині, місто Київ, село Софіївка на Київщині, міста Біла Церква, Боярка, Одеса, Львів

Дата смерті: помер 13 травня 1916 року в Нью-Йорку

– Поміркуйте, як доля й творчість Шолом-Алейхема пов'язані зі словами П'єра Огюстена Бомарше, узятими за епіграф до нашого уроку?

IV. Звіти динамічних груп, що готували повідомлення за випереджальними завданнями

I група: «Становище єврейського народу в Російській імперії на межі XIX–XX століть» (учнівському повідомленню передують прослуховування пісні Мейра Левіна «Єврейські очі»)

Повідомлення: Доля єврейства тісно пов'язана з Україною Ще в XV–XVI століттях євреї масово

почали переселятися на територію Речі Посполитої (значна частина сучасної України на той час входила до її складу), розвиваючи торгівлю та поповнюючи скарбницю королівства. Проте з кінця XVIII століття більша частина Польщі опинилася під владою Російської імперії. Становище євреїв стало дуже важким, оскільки царський уряд проводив щодо них досить жорстку політику. З 1791 року було визначено території для проживання євреїв, так звану «смугу осілості» (щось на зразок гетто) – містечка в Білорусії, Литві, Польщі та на більшій території України, поза якими їм було заборонено поселятися. Винятки допускалися тільки для купців першої гільдії, а також для тих, хто зразково служив у війську чи мав вищу університетську освіту. Утім, закон про «смугу осілості» мав класовий характер, тому що купцями першої гільдії, а також особами з університетською освітою могли бути тільки представники заможних класів. Заборона жити в селах позбавляла євреїв можливості займатися сільським господарством. Заборона жити у великих містах позбавляла можливості працювати в промисловості, на транспорті. У вищих і середніх навчальних закладах для них була встановлена сумнозвісна принизлива «відсоткова норма».

Незважаючи на дискримінацію, роль євреїв у економічному та культурному житті України було величезною. Євреї утворили спільноту, яка жила повноцінним культурним життям. В Україні видавалися книжки й журнали єврейською мовою, переважно на івриті, існували єврейські театри, а в Житомирі навіть був відкритий єврейський учительський інститут. Шолом Рабинович з дитинства бачив тяжке становище свого гнаного народу. Ставши письменником, він розповів правду про життя простого люду, був неперевершеним оповідачем народного горя й національної самотності та життєвої стійкості євреїв.

II й III групи: «Відображення долі єврейського народу у творах Шолом-Алейхема» (повідомлення супроводжуються показом слайд-презентації або відеорядів)

Повідомлення: Шолом-Алейхем започаткував книжкову серію «Єврейська народна бібліотека». Серед перших книжок цієї серії романи «Степеню» (1888) та «Йоселе-Соловей» (1890), де з великою симпатією створені образи талановитих митців. (Останнім твором своєрідного триптиха з життя єврейської художньої інтелігенції став роман «Мандрівні зорі» (1909–1911). Перший із них присвячений фундатору нової єврейської прози Менделє Мойхер-Сфоріму, якого Шолом-Алейхем називає «дідусем Менделє», а себе «онуком». Творчий зв'язок «дідуся» та «онука» простежується у життєписі єврейської громади, у майстерному володінні сатирою, у захисті прав принижених. Справжнє визнання прийшло до Шолом-Алейхема з написанням оповідання «Ножик» та повісті «Сендер Бланк і його сімейка» (1887–1891). Головні герої Шолом-Алейхема – бідні «маленькі люди», які, незважаючи на важке, злиденне життя, оптимістично дивляться у майбутнє, з гумором оцінюють своє становище, вірять у справедливість та мудрість Творця.

У циклі «Менахем-Мендл» (1892–1909) Шолом-Алейхем карикатурно показав інший світ – світ наживи, спекуляцій, шахрайства. А в 1894 році видав першу повість із широко відомого циклу «Тев'є-молочар» (1894–1914). Цей «сільський єврей» з грубою зовнішністю та ніжною душею став одним із улюблених типів письменника.

Важливе місце у творчості митця посідає й тема дитинства. Безраднісні умови життя, голод і приниження не позбавляють героїв-дітей уміння жартувати й посміхатися, хоча іноді їхні жарти викликають жах: хлопчик Мотл, герой однойменної повісті Шолом-Алейхема (1907–1916), сміючись, проголошує: «Мені добре! Я сирота!» «Хлопчик Мотл» (в україномовному перекладі «Діти межі») – це твір про крах ілюзій, про життєві випробування, про просту людину, «людину повітря», якій важко виживати в капіталістичному світі, й неважливо – чи то Росія, чи Америка. У листі до друга Я.Фалера від 10 грудня 1910 року Шолом-Алейхем писав: «Коли з'явилися «Діти межі», російська критика високо оцінила мого хлопчика, так високо, що голова закрутилася. Мене порівнювали з Гоголем, Діккенсом... Одне скажу: «Хлопчик Мотл» – кістка від кістки, плоть від плоті моєї». «Хлопчик Мотл» – твір відчайдушної ширості».

Тяжке дитинство описане й в «Оповіданнях для дітей».

Особливе місце в творчому доробку Шолом-Алейхема посідає повість «Пісня над піснями» (1909–1911).

Книжки Шолом-Алейхема сприймалися як твори, сповнені любові до «маленької» людини, що змальовувалась письменником в ореолі щирого співчуття та сумного гумору.

Українське відлуння у творчості Шолом-Алейхема

Літературним учителем Шолом-Алейхема вважають Т.Г. Шевченка: «Коли я писав свої вірші, я вдень з вогнем шукав «Кобзаря», цю пісню пісень Шевченка, і не міг знайти. Я готовий був віддати що завгодно й скільки завгодно. І тепер я бачу, що не помилюся б, якби сплатив за найвищою ціною за одну тільки «Катерину». Шолом-Алейхем знав напам'ять багато віршів Шевченка і з задоволенням їх декламував. Як і Шевченко, Шолом-Алейхем став фундатором національної літератури свого народу, розпочавши писати твори єврейською розмовною мовою – їдишем.

Творчість письменника забарвлена українським колоритом, у багатьох його творах подано описи української природи, використано українську лексику, фольклор.

Більшість подій, про які пише Шолом-Алейхем, відбуваються в Україні. Втім, українські міста та їхнє населення у творах Шолома-Алейхема переважно відіграють роль декорацій, на тлі яких розгортається драма єврейської громади. Часом він надавав містам і містечкам умовні назви: Київ – Єгупець, Боярка – Бойберик, Одеса – Чорноморськ, а Росія – тітка Рейзя. Однак навіть окремі штрихи, якими він змальовував оточення єврейської громади, є цінними для нас, бо нанесені рукою очевидця. До того ж вони, переважно, надзвичайно влучні. Наводимо фрагмент з повісті «Хлопчик Мотл»:

«Львів, бачте, вже зовсім не те, що Броди. По-перше, само по собі місто – чистота, ширина, краса! Не намилуєшся. Тобто, звісно, є і у Львові вулиці такі самісінькі, як і у Бродах, котрими і серед літа можна пройти лише у глибоких калосах і затиснувши носа. Зате посеред міста розкинувся парк, у якому дозволено гуляти всім, навіть козам. Вільна країна! По суботах євреї шпацерують всіма вулицями, і ніхто їм на те навіть не зауважить. А які люди! Чисте золото! Мама каже, що Бродам до Львова – як землі до неба. Мій брат Еля жалкує, що після кордону спочатку йдуть Броди, а за ними Львів. Шкода, що не навпаки. Але Піня йому втовмачує, що Львів через те й кращий, ніж Броди, що розташований далі від кордону, зате ближчий до Америки.»

IV група. Культурологічна довідка. Повість Шолом-Алейхема «Пісня над піснями». Історія задуму й створення

Роботу над повістю «Пісня над піснями» Шолом-Алейхем розпочав у 1909 році й завершив у 1911-му. В цілому митець працював над цим твором упродовж трьох років. Назва пов'язана з книгою зі Старого Заповіту, яку приписують ізраїльському царю Соломону. До біблійної «Пісні над піснями» увійшли любовні гімни та народні обрядові пісні, що оповідають про взаємні почуття правителя Ізраїлю й селянки Суламіти. Проте Шолом-Алейхем не переказував «вічного сюжету», а створив власний гімн великому кохання.

«Пісня над піснями» Шолом-Алейхема має підзаголовок «Юнацький роман». Літературознавці визначають жанр твору як повість. Роздумуючи про свої твори, письменник зазначав, що слово «роман» для нього означає і літературний жанр, і любовні стосунки. Це втілилося в «Пісні над піснями». Змальовуючи кохання від його зародження в часи безтурботних дитячих ігор до сумного фіналу в дорослому житті, автор ніби пише «роман про роман».

Оповідачем у повісті виступає сам головний герой. Він описує перебіг «юнацького роману» і водночас власні почуття. Завдяки цьому твір набуває виразного емоційного забарвлення й задушевного звучання.

Хронологія створення «Пісні над піснями»

1909 рік – частина перша «Бузя» й частина друга «Ідемо по зелень (надруковано у Варшаві);

1911 рік – третя частина «Тієї ночі» та четверта частина « У суботу після Зелених свят» (надруковано у різних виданнях у Нью-Йорку).

V група. Культурологічна довідка. Біблійна «Пісня над піснями»

«Юнацький роман» Шолом-Алейхема (так визначив жанр твору сам автор) має сюжетну спорідненість з біблійною «Піснею над піснями». Книга «Пісня над піснями» була включена до канонічного тексту Біблії тому, що традиція приписує її створення царю Соломону, який неодноразово згадується у тексті. Цар Соломон уславився на весь світ своєю мудрістю. Син царя Давида і Вірсавії, він успадкував від батька могутню державу, якою правив близько сорока років (970–931 рр. до н.е.). Він був мудрим політиком, за часів правління якого відбулося об'єднання Ізраїлю, добрим будівничим, удало вів торгівлю,

знався на коштовному камінні. У Біблії сказано, що він є автором таких книг, як «Екклезіаст», «Пісня над піснями», «Премудрості Соломонові». Цар Соломон створив 1005 пісень і 3000 притч.

Етнографічне вивчення сірійської весільної обрядовості показало, що «Пісня над піснями» є збіркою весільних любовних пісень з хоровими та сольними (від імені нареченої та нареченого) партіями. Цар Соломон – це наречений; саме ім'я (євр. Шоломо – «благополучний») повинно було слугувати провісником майбутнього благоденства. Існує думка, що реальний цар Соломон привласнив ім'я весільного князя (царя), щоб стати популярнішим у народі. Цей самий епітет, лише у жіночому роді (Шулламіт, звідси Суламита) стосується нареченої.

У епоху Середньовіччя часто здійснювалися спроби алегоричного витлумачення «Пісні над піснями» як опису любові Господа до його народу або любові Ісуса до його церкви, що суперечить самому характеру «Пісні над піснями» як поетичної біблійної книги.

V. Текстуальне дослідження повісті Шолом-Алейхема «Пісня над піснями»

З'ясування первинного рівня сприйняття тексту

– Хто з вас спочатку прочитав біблійну «Пісню над піснями», а потім твір Шолом-Алейхема? Який із творів викликав у вас більше зацікавлення? Поясніть свій вибір.

– Яке враження справила на вас повість Шолом-Алейхема? Які епізоди й образи запам'яталися найбільше? Чим?

– Які почуття та настрої викликав у вас цей твір?

– На які питання за текстом ви хотіли б отримати відповіді в процесі його обговорення?

– Про що йдеться у повісті «Пісня над піснями»? Стисло передайте сюжетну лінію твору. («Пісня над піснями» Шолом-Алейхема – це історія юнацького кохання двох єврейських підлітків – Шимека й Бузі. Перші дві частини повісті розповідають про дружбу й кохання Шимека та Бузі в дитинстві, третя й чет-

верта – про їхню зустріч після довгої розлуки, коли Бузя вже готувалася вийти заміж за іншого чоловіка, хоча кохала Шимека.)

– Чому оповідь ведеться від першої особи? Визначте вік оповідача в кожній з чотирьох частин тексту. Чим відрізняється образ оповідача в двох перших частинах від двох останніх? Наведіть аргументи.

– Поясніть, яким чином пов'язані між собою особливості сюжету й композиції твору.

– З чого починається оповідь у «Пісні над піснями»? Поясніть, чому Шимек «знову й ще раз» розповідає про Бузю. Чому історія її появи у родині Шимека розказана в подробицях, майже слово в слово, чотири рази? («Знову Бузя? Так, знову Бузя. Знову і ще раз Бузя. Мені так утішно говорити про Бузю, що ніколи не набридне розповідати вам про неї знову і ще раз. Знову і ще раз розповім вам коротенько її біографію.» Для головного героя Бузя найважливіша людина в світі.)

– Як ви думаєте, чому Шолом-Алейхем обрав саме такі імена для головних героїв свого твору? Чи існує, по-вашому, зв'язок імен цих персонажів з біблійною «Піснею над піснями»?

– Як ставилися в родині Шимека до дівчинки-сирітки?

– Ким доводиться Бузя Шимекові? Чому оповідач неодноразово наполягає на тому, що Шимек і Бузя – не брат і сестра, але зростали як брат і сестра?

– Чи усвідомлює Шимек-хлопчик, яке почуття він переживає до Бузі? Наведіть приклади з тексту. Прокоментуйте ключові слова.

VI. Домашнє завдання:

Переглянути ще раз ключові фрагменти повісті Шолом-Алейхема «Пісня над піснями».

Дібрати цитати для характеристики головних персонажів та їхніх почуттів.

О. О. Гузь,
вчитель-методист НВК №26
м. Кіровоград

Урок №35 (II варіант)

Тема: Шолом-Алейхем «Пісня над піснями». Художні особливості створення образів головних героїв та еволюція Шимека й Бузі в часі

Мета: завершити текстуальне дослідження повісті Шолом-Алейхема «Пісня над піснями»; розвивати вміння аналізувати твори, порівнювати образи, оцінювати їх розвиток в часі та робити висновки; характеризувати художні особливості створення образів; сприяти формуванню морально-етичних цінностей в учнів.

Обладнання: слайд-презентація «Тема кохання в картинах відомих єврейських художників», фрагменти з художнього фільму «Пісня над піснями» (Україна, 2015).

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань у формі фронтальної бесіди

– Визначте провідну тему твору Шолом-Алейхема «Пісня над піснями». (Центральна тема твору – це тема кохання, точніше, втраченого кохання.)

– Визначте жанр «Пісні над піснями». Наведіть аргументи на підтвердження своєї думки. (За жанром це повість, але сам автор визначив його як «юнацький роман».)

– Як ви вважаєте, чому автор обирає розповідь від першої особи? (Композиційний прийом – розповідь від першої особи – Шолом-Алейхем використав, щоб глибше розкрити внутрішній світ героя.)

– У чому полягають особливості композиції твору? (Повість «Пісня над піснями» складається з чотирьох частин. У I і II частинах розповідається про підліткове кохання Шимека і Бузі, а в III і IV частинах мова йде про зустріч вже дорослих героїв напередодні заміжжя Бузі.)

– Як ви вважаєте, чому для своєї героїні автор обирає ім'я Естер-Люба?

III. Текстуальне дослідження «Пісні над піснями» Шолом-Алейхема

Герменевтична бесіда

– Як ви думаєте, чому перша частина називається «Бузя»? Яке слово найчастіше вживається у першій частині твору? Доведіть прикладами з тексту, що головний герой Шимек закоханий у Бузю. Як можна схарактеризувати його кохання? (Слово, що найчастіше вживається на початку тексту, – «Бузя». Оповідач вживає його майже в кожному реченні, й це не випадково, адже весь світ має для Шимека сенс лише в зв'язку з тим, що в ньому живе Бузя, яка змушує його серце битися швидше й сприймати життя у всій красі й повноті, як чарівну біблійну «Пісню над піснями».)

– Чи завжди Шимек уважний і чуйний до Бузі? Чому він її дратує й засмучує? Чи зізнається герой у коханні Бузі й самому собі? Чому? Спробуйте пояснити його поведінку особливостями підліткового віку.

– Як почувається Шимек на природі, коли гуляє з Бузею? Як він сприймає навколишній світ? (Шимек насолоджується природою, почувається серед неї дуже комфортно, він – її частина, її власник. Для нього світ – це казка, а люди – герої тієї казки.

«Там тільки і починаються мої маетки.

– Твої маетки?

– Я хочу сказати – левада. Велике поле, що простягається, простягається без кінця, без краю. Зеленою ковдрою воно вкрите. Жовтенькими цяточками воно поцятковане. Червоненькими клинчиками воно поклинковане. А запахи там – найкращі запахи в світі. І дерева там є в мене, безліч дерев, високі, крилаті дерева. І горбок там маю, на якому сиджу. Хочу – сиджу собі, хочу – кажу чарівне слово, здійснююсь у повітря й лечу, як орел, вище хмар, понад полями й лісами, понад морями і пустелями, аж ген-ген за Чорні гори...

Авжеж, бачу. Я бачу небо, відчуваю теплий вітерець, чую, як пташки щебечуть, і цвірінкають, і літають над нашими головами. Це наше небо, наш вітерець, наші пташки – все наше, наше, наше!»

Левада велика. Вона простягається без кінця, без краю. Зеленою ковдрою вкрита. Жовтенькими цяточками поцяткована. Червоненькими клинчиками поклинкована. І запахи линуть тут, найкращі запахи в світі, і ми обоє йдемо, обнявшись, самі-самісінькі, удвох у цьому раю».)

Шимек	Бузя
Мрійник, романтик.	Реалістка.
Сприймає навколишній світ як казковий.	Глузує з вигадок Шимека, але їй хочеться вірити казковим історіям Шайки, бо вони дають надію здійснити її бажання.

– Чим відрізняється сприйняття навколишнього світу Шимека та Бузі?

– Що ви можете сказати про ставлення Бузі до Шимека? Чи виявляє дівчина свої почуття? Як ви думаєте, чому вона тримає все в собі?

– Як образ Бузі пов'язаний у уяві Шимека з природою? Як це характеризує Шимека? («Нижче ніжче спускається сонце, забарвлюючи небо чер-

воною смугою багряного золота. Золото віддзеркалюється в Бузиних очах. Вони купаються в золоті».)

– Чому саме такі образи виникають в уяві Шимека? Яка проблема виникає в стосунках героїв з особливостями сприйняття Бузі Шимеком? (Бузя для Шимека є сонцем. Любов до неї гріє душу та освітлює його життя. Але він більше захоплений тією ідеалізованою ним же самим Бузею, ніж справжньою живою дівчиною. Тому ця дитяча любов Шимека доволі егоїстична, а подеколи й жорстока, особливо, коли він нагадував сирітці про її матір.)

– Розкажіть, чому Бузя не любила згадувати матір? (Мати кинула її, промінявши на нового чоловіка. Бузя ображена на неї. Вона мріє помститися новому чоловікові матері, але саму її Бузя не хоче карати. Мабуть, вона дуже сумувала, і їй боляче було усвідомлювати, що вона не була найдорожчою людиною для матері, особливо спостерігаючи, як батьки Шимека ставились до сина та до самої Бузі. Їй було з чим порівнювати, адже вони дуже любили Бузю та Шимека, оберігали їх.)

– Яку роль у творі відіграє казка про принцесу, що її любив розповідати Шимек і не любила слухати Бузя? Виразно прочитайте цей фрагмент тексту. Поясніть, чому Бузя не любила цю казку. (Бузя не хотіла втрачати Шимека, боялася, що він зникне з її життя, вона кохала його, хоча ніколи не говорила про це. Принцеса згадується у повісті не один раз, згадується й те, що Бузя любила усі казки Шимека, тільки не цю, ця казка лякала її, краяла серце, вона неначе вщувала їхню долю.)

– Перегляньте фрагменти з фільму Єви Нейман «Пісня над піснями» (Україна, 2015), що відображує дитячий період у стосунках Шимека і Бузі. Яку роль у фільмі відіграє закадровий голос головного героя? Наскільки, по-вашому, це відповідає авторському тексту?

– Чому Шимек не одружився з Бузею? («Я пішов з дому проти волі моїх батьків. Я порушив їх завіти, не хотів іти їхніми шляхами, пішов своєю дорогою — подався вчитися.»

Шимек вирішив шукати свій шлях у житті. Навчання, майбутня кар'єра заповнили його думки. Він відсунув на другий план родину. Він не усвідомлював, що кохає Бузю по-справжньому, і тільки після того, коли дізнався про її заручини, зрозумів це.)

– Як ви думаєте, чому батько, попри розрив із Шимеком, повідомив йому про майбутнє весілля Бузі? Чому головний герой відразу повернувся додому?

(«Прибуває до мене якимось на пасху лист від мого батька з новою: Бузя заручилася, в суботу після зелених свят буде весілля, і мене просять приїхати на пасху додому. Я відповів вітальним листом і примчав на пасху додому.

І застав я Бузю вже дорослу і гарну, ще кращу, ніж була колись. І постала в моїй пам'яті колишня Бузя – Суламіф із «Пісні пісень». І буря знялася у моїй душі, і гнів спалахнув у моєму серці. Гнів – не проти когось, а проти себе самого. Я гнівався на себе і на свої хлоп'ячі золоті мрії, що задля них я покинув батька й матір, порушив їх завіти і пустився вчитися, – і отак я втратив, втратив своє щастя, дозволив, щоб Бузя стала нареченою, чиеюсь, не моєю!..»

«Бузя була мені змалку любя і дорога – це правда. Але, коли я приїхав додому і побачив Бузю, я переконався, що я кохаю Бузю. Що я кохаю її тією святою, полум'яною, пекельною любов'ю, яку так гарно оспівано в нашій «Пісні пісень».

Шимек відчув ревності. Він нарешті зізнався сам собі, що кохає Бузю не як сестру, і вирішив освідчитися їй та з'ясувати, чи вона любить його, чи кохає нареченого.)

– Чому тепер Шимек не сприймає навколишній світ, як у «Пісні над піснями»? Чому Шимек неодноразово повторює, що нічого не змінилося навкруги? А чи змінився він сам? Чи змінилася Бузя? («Я відчуваю його настрої. Він ображений. Я порушив батькові завіти. Я не пішов його шляхами. Я пішов своєю

Шимек, наче заклинання, повторює, що нічого не змінилося, але сам бачить і розуміє поступово, що це тільки самообман. Він наче умовляє себе, але це йому не вдається. Він сам зруйнував своє кохання та стосунки з батьком.)

– Дослідіть, як змінилося світосприйняття Шимека, коли він повернувся додому після довгої відсутності. Узагальніть свої висновки у вигляді порівняльної таблиці за такими позиціями: ставлення до навколишнього світу, ставлення до Бузі, ставлення до релігії та культових відправлень у синагозі.

Колективне складання порівняльної таблиці «Шимек у дитинстві й після повернення додому»

У дитинстві	Після повернення додому
«Я бачу небо, відчуваю теплий вітрець, чую, як пташки щебечуть, і цвірінкають, і літають над нашими головами. Це наше небо, наш вітрець, наші пташки – все наше, наше, наше!»	«Де подівся мій колишній молодий, свіжий, ясний, пахощами пройнятий світ з «Пісні над піснями?»»
Розумів усі порухи душі Бузі, усі її думки, відчував її настрої.	Перестав розуміти Бузю. «Я дивлюся на Бузю, читаю в її очах і не можу прочитати нічогісінко. Нічогісінко». «Бузя – таємниця для мене. Болюча таємниця. Кілька разів на день змінюється її настрої. Як літнього хмарного дня погода: то тепло, то прохолодно. От визирає сонце з-за хмар і стає погідно. Та ось насувається нова хмара, і знову стає похмуро і темно».
«Маленьким храмом була в моїх очах синагога.» «Колись, багато років тому, пам'ятаю, мені тут було добре, добре без міри й без краю. Тут, у маленькому храмі, моя дитяча душа колись, багато років тому, ширяла разом з ангелами під розмальованим склепінням. Тут, у цьому маленькому храмі, я колись, багато років тому, разом з батьком і разом з усіма парафіянами ревно і палко молився.»	«Тепер храм похилився трохи набік. Ах! Де поділась свята краса і пишність нашої старої синагоги? Де ангели, що літали під розмальованим склепінням кожної п'ятниці ввечері, коли зустрічали суботу, і кожного свята аж до закінчення вечерні?» І от я знову в моїй старій синагозі і молюся разом з нашими старими парафіянами, і чую того самого кантора, що й колись, і співає він те саме, що й колись. І всі моляться ревно й палко, так само виспівуючи, як і колись. І я молюся разом з усіма. Але мої думки далекі від молитви. Я перегортаю сторінку по сторінці в молитовнику і – не моя в тому вина – натрапляю на «Пісню над піснями: «Прекрасна ти, подруго моя! О, яка ж ти гарна! Очі твої як у голубки...» Я б хотів молитися разом з усіма, але не можу. Перегортаю сторінку по сторінці в моєму молитовнику і – не моя вина в тому – натрапляю знову на «Пісню над піснями».

власною дорогою і довів його до передчасної старості. Ні, він мене ще не простив. Він не каже мені цього. Йому не треба цього казати. Я це сам відчуваю. Це кажуть його очі, що дивляться крізь срібні окуляри просто мені в серце. Це каже мені тихе зітхання, що виривається час від часу з його старих, кволих грудей...»

І Бузя вся – таємниця для мене. Болюча таємниця.»

Зовні ніби все залишилося таким, яким було багато років тому. Те ж саме місто, ті ж самі люди. Але якщо придивитися, стає зрозуміло, що змінилися і місто, і люди. Уже немає тієї романтики світосприйняття, яка була у Шимека в дитинстві. Раніше він бачив оточуючий світ як казку, а тепер він помічає реалії: бачить, що посивів і постарів батько, що мати вже немолода, і равин уже зовсім старий. Синагога вже не викликає у нього такого захоплення, зникло й відчуття нереальної казки і романтичних почуттів. Тепер Шимек бачить і внутрішні зміни, які відбулися в оточенні: бачить те, що батько все ще ображений, і тепер Шимек вже не відчуває, про що думає Бузя, а раніше він завжди це знав. Поїхавши, він утратив тонкі невловимі внутрішні зв'язки зі своєю родиною.

– Чому після повернення Шимек намагається себе переконати в тому, що Бузю змушують одружитися? Чи є в тексті підтвердження його сумнівам? (Він хоче сам себе переконати, що Бузя виходить заміж не кохаючи. Йому боляче усвідомлювати, що вона кохає когось іншого, він не хоче в це вірити.)

– Про що думає Шимек, коли Бузя говорить про свого нареченого? Чому він перестав розуміти Бузю? («Я не згадую більше в розмові з Бузею про «нього». Я вважаю, що «він» тут зайвий, нав'язаний», «... нареченого, якого, напевне, нав'язали їй батько й мати проти її волі...»)

– Виразно прочитайте епізод, у якому Шимек нарешті освідчився Бузі. Чому на Шимекове зізнання Бузя відповіла риданням? Чому Бузя не залишилась із Шимеком, адже вона його кохала з дитинства? Хто з героїв, по-вашому, винен у тому, що їхнє дитяче кохання не переросло в щастя сімейного життя? Наведіть аргументи з тексту. Яку роль відіграють фрази Бузі, що виступають як непряма пряма мова героїні в роздумах головного героя?

(«Бузя плакала. Вона сховала обличчя в руки. Її плечі здригалися. І вона плакала чимраз дужче і дужче.

Так плаче мала дитина, почувши, що втратила батька й матір.

Так плаче віддана матір за своєю дитиною, яку в неї забрали.

Так плаче молода жінка, тужачи за своїм коханим, який відвернувся від неї.

Так плаче людина, тужачи за своїм життям, що вислизнуло з-під її ніг».

«Хіба ж вона не писала мені часто листів і не робила натяків, що «вона сподівається незабаром побачитися зі мною»?.. Хіба ж я не відволікав кожного разу нашу зустріч з одного свята на друге, так довго, аж поки вона кинула писати? ... Надто пізно, каже вона, надто пізно я згадав про неї... Надто пізно я схаменувся, згадав, що є Бузя на світі... Бузя, яка має серце, що сумує, і душу, що геть поривається звідси в інший світ... Може, я б пригадав, каже вона, ті листи, які вона мені колись писала? Та, – перебиває вона сама себе, – куди мені пам'ятати такі дурниці? Хіба вона не розуміє сама, – їй, власне, давно вже треба було це наперед знати, – що наші шляхи різні? Що вона не може зі мною рівнятися? Вона сама повинна була зрозуміти, що коли я не послухався батьків, порушив їхні завіти, не схотів піти їхніми шляхами і пішов своєю власною дорогою, то я, напевно, піду далеко, я, напевно, злечу високо, так високо і так далеко, що вже нікого не помічатиму, нікого знати не схожу».)

– Перегляньте фрагмент екранізації зізнання Шимека Бузі в коханні. Наскільки він увиразнив трагізм моменту? У чому цей кіноепізод відповідає тексту твору, а в чому, на ваш погляд, відходить? Який смисловий нюанс це вносить в історію кохання Шимека і Бузі?

– Прослідкуйте за текстом повісті Шолом-Алейхема, коли в думках Шимека спливають рядки з біблійної «Пісні над піснями». Наскільки відрізняється їхнє емоційно-смислове навантаження у дитячі роки та перед заміжжям Бузі? Як у кінофільмі передані асоціації головного героя між його почуттями й біблійним текстом? (Закадровий голос головного героя. Його кохана Бузя також рудокоса, як і Суламита.)

– Порівняйте, як сприймала Бузя біблійний текст у підлітковому віці й у стані нареченої, не Шимекової нареченої? Як ви думаєте, чому вона вийшла заміж за іншого? («Полонила, – кажу я їй далі, немов не чуючи й слів, – полонила ти серце моє, сестро моя, Наречена!..»)

А вона мені:

«Бачив би ти його листи, що він пише мені, коли б ти бачив ті листи...»

Її слова бринять яось дивно. Дивний голос. Цей голос – здається мені – хоче перекричати інший голос. Внутрішній голос.

Для мене це ясно, як двічі по два».

Бузя кохає Шимека. Але він поїхав, не освідчився їй, нічого не пропонував, не приїздив. Вона довго чекала й плакала надію. Та пройшло багато часу, а Шимек все не повертався. Вона дала згоду іншому. З розпачу й зневіри, адже вона вже не мала надії, що Шимек кохає її. Читач не припускає думки, що дівчину змусили Шимекові батьки, адже вони її дуже любили. Не випадково ж батько написав Шимекові про майбутнє заміжжя Бузі. На що він сподівався? А коли Шимек нарешті освідчився, вона не захотіла бути з ним, хоча й не кохала свого нареченого. По-перше, Бузя не могла образити нареченого й своїх названих батьків відмовою – вона дала слово;

по-друге, через гордість; по-третє, вона так довго чекала на Шимекове прозріння й зізнання.)

IV. Рефлексія

Створення проблемної ситуації. Робота в динамічних групах

– Визначте три періоди в житті й стосунках головних героїв. У якому з них Шимек і Бузя були найбільш близькими одне до одного, а в якому між ними пролягла прірва? Поясніть, спираючись на текст.

– Розгляньте три картини відомого єврейського художника Марка Шагала: «Зелені коханці», «Сині коханці», «Сірі коханці». Визначте, символом якого періоду в стосунках Шимека й Бузі може бути кожна з картин Марка Шагала? Наведіть аргументи з тексту, обґрунтуйте свої відповіді.

I група: картина М. Шагала «Зелені коханці».

II група: картина Марка Шагала «Сині коханці».

III група: картина Марка Шагала «Сірі коханці».

Висновки: Визначено три основні фази в стосунках головних героїв.

Дитячі роки Шимека й Бузі – це зародження і розквіт їхнього кохання (символічно цей період співвідноситься з картиною Марка Шагала «Зелені коханці»). Але ніхто з них не озвучує своїх почуттів. Шимек весь час виставляється перед Бузею й ні слова не говорить їй про своє кохання. Бузя ж, сором'язлива й боязка, ніколи б не насмілилася заговорити про це першою.

Юність героїв пройшла на відстані. Це другий період, який мав перевірити почуття героїв розлукою (символ – «Сині коханці» Марка Шагала). Шимек занадто був зайнятий собою, навчанням, кар'єрою й не поспішав з поверненням додому. Бузя чекала, кохала, натякала й знову чекала. А він усе не їхав!..

Третій період – зустріч героїв перед заміжжям Бузі, зізнання Шимека й остаточний розрив (символ – «Сірі коханці» Марка Шагала).

– Схарактеризуйте стан головного героя після освідчення Бузі. Чому Шимек вже не зміг виправити помилку своєї юності? Чи схвалюєте ви вибір Бузі?

(Багато років Шимек відмовлявся від свого кохання, поставивши на перше місце свою кар'єру. Можливо, він не хотів зізнаватися собі, що любить Бузю по-справжньому, можливо, коли він поїхав із батьківського дому, нові думки та мрії взяли гору і на деякий час відсунули кохання на другий план. Скоріш за все, він не усвідомлював, що є головним для нього, вибравши інші пріоритети. Але життя розставило все на місце. І Шимек зрозумів свою помилку. Зрозумів, але виправити не зміг. Тому що не завжди усе можна виправити, інколи буває запізно. Коли доля давала йому шанс, коли Бузя намагалася повернути його, Шимек не звертав на це уваги, вважаючи тодішні пріоритети правильним для себе. І Бузя вирішила більше не боротися, адже дуже довго вона це робила. У неї теж є гордість. І вона теж зробила свій вибір.)

V. Домашнє завдання:

1. Прочитати «Пісню над піснями» з Біблії.

2. Спробувати порівняти головних героїв повісті Шолом-Алейхема та головних героїв біблійного твору.

За бажанням:

1. Переглянути художній фільм «Пісня над піснями» (Україна, 2015, режисер Єва Нейман.)

2. Прочитати повість-стилізацію Олександра Купріна «Суламіф».

Урок №36 (II варіант)

Тема: Біблійні мотиви в повісті Шолом-Алейхема «Пісня над піснями».
Мистецьке відлуння «Пісні над піснями»

Мета: визначити роль біблійних мотивів у повісті Шолом-Алейхема «Пісня над піснями»; формувати вміння аналізувати твори на компаративній основі; розвивати діалогічне та монологічне мовлення учнів; сприяти розвитку морально-етичних цінностей у підлітків.

Обладнання: тексти біблійної «Пісні над піснями» та однойменної повісті Шолом-Алейхема; репродукції картин «Пісня над піснями» Марка Шагала та Іллі Клейнера; картини Ісидора Кауфмана «Дівчина з квітами у волоссі», «Ханна», «Портрет хлопчика» та «Молодий єврей»; фрагменти художнього фільму «Пісня над піснями» (Україна, 2015, режисер Є. Нейман); слайд-презентація «Біблійна «Пісня над піснями» в живописі»; аудіозаписи єврейської народної пісні «Я так тебе кохаю» та української народної весільної пісні «Білий лебідь».

Епіграф: *Поклади мене як печать на твоїм серці, як печать на твоєму рамені.*

Бо любов сильна як смерть...

Біблія. Старий Заповіт.
Пісня над піснями

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми й завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності

Учитель. Сьогодні на уроці ми спробуємо зрозуміти, чому головний герой повісті Шолом-Алейхема так любить біблійну «Пісню над піснями», чому він відчуває себе її частиною й дійовою особою. Друге наше завдання – зрозуміти, яку мету ставив перед собою Шолом-Алейхем, назвавши свій «юнацький роман» «Пісню над піснями» й так активно цитуючи біблійний текст. Й, насамкінець, ми поговоримо про мистецьке відлуння й біблійного тексту, й твору Шолом-Алейхема у мистецтві.

III. Аналітичне дослідження з елементами компаративістики

а) Дитяче кохання Шимека й Бузі («Зелені коханці»)

– На першому з уроків, присвячених вивченню творчості Шолом-Алейхема, ми з вами говорили про те, як до Біблії потрапив текст не релігійного, а світського характеру – «Пісня над піснями», авторство якої приписують наймудрішому з єврейських старозаповітних царів Соломону. Тепер ви вже всі прочитали не тільки «Пісню над піснями» Шолом-Алейхема, а й твір-першотекст – «Пісню над піснями» зі Старого Заповіту. Розкажіть, що ви зрозуміли з біблійного тексту.

– Хто є головними героями біблійної книги «Пісня над піснями»? Хто головні герої твору Шолом-Алейхема? Що відрізняє цих персонажів й що об'єднує? Наведіть аргументи, спираючись на тексти. Розгляньте портрети, створені відомим єврейським художником Ісидором Кауфманом, «Дівчина з квітами у волоссі» та «Портрет хлопчика» й картини, що ілюструють біблійну «Пісню над піснями» (слайд-презентація «Біблійна «Пісня над піснями» в живописі»). Поясніть, чому портрети, створені Кауфманом, можна сприймати як ілюстрації до повісті Шолом-Алейхема й не можна їх вважати ілюстраціями до біблійної «Пісні...»?

Ісидор Кауфман.
Дівчина з квітами у волоссі

Ісидор Кауфман.
Портрет хлопчика

Гюстав Моро
Суламита

Гюстав Доре
Цар Соломон

– Поясніть, у чому полягає загальне значення імен «Соломон» і «Суламита». Чи могли б Шимек і Бузя носити ці імена? (Так, але тільки якби вони побралися. Соломон і Суламита – це єврейська назва нареченого і нареченої.) Підтверджуємо історичною довідкою, див. матеріали до уроку №34.)

– Чим, по-вашому, Бузя схожа чи не схожа на кохану царя Соломона?

– Який із творів, по-вашому, є піснею взаємного кохання, а який так назвати складно? Чому? Який

художній прийом допомагає нам це зрозуміти? (Біблійна книга – це пісня взаємного кохання царя Соломона і пастушки Суламіти. Доказом тому є діалоги між ними, які возвеличують кохання і закоханих. У творі Шолом-Алейхема ми **чуємо тільки голос головного героя**, і це **внутрішній голос**. Шимек не озвучив своїх почуттів для своєї коханої, а **дівчина кохає мовчки**, адже вона не може в силу традицій виховання першою заговорити про свої почуття.)

таких паралелей у тексті Шолом-Алейхема. Схарактеризуйте стан головного героя. Складіть порівняльну таблицю

– Перегляньте фрагмент «Свято Пасхи» з художнього фільму Є. Нейман «Пісня над піснями». Наскільки, по-вашому, акторам вдалося передати специфіку стосунків і переживань головних героїв Шолом-Алейхема?

– Спираючись на порівняння текстів, доведіть,

«Пісня над піснями» Шолом-Алейхема	Біблійна «Пісня над піснями»
«Настало любе, жадане свято пасхи. Нас обох одягли на свято у царське вбрання. Все, що було на нас, мінилось, блищало і шелестіло. Я дивлюсь на Бузю і згадую «Пісню над піснями».	«Прекрасна ти, подруго моя, – о, яка ж ти гарна! Очі твої, як у голубки, волосся – мов стадо кіз, що зіско-взують з гори Галаадської, зубки в тебе – мов отара білих ягнят, що з річки виходять, одно в одно, губки – пурпурова стрічка, мова твоя, як мед, солодка».
«З вереском і цвірінканням пролітає над нашими головами струнка згряя маленьких ластівок, і знову згадується мені «Пісня над піснями».	«Паростки-травичка вже з'явилася на землі, пора соловейка настала, і голос першої літньої пташки залунав у нашій країні».
«Колоди, понакидані біля хати, – кедри й буки, що згадуються в «Пісні над піснями». Кішка, яка лежить коло дверей і гріється на сонці – одна з польових ланей, що згадуються в «Пісні над піснями». Горбок, що ген за синагогою, це гора Ліван, теж із «Пісні над піснями». Жінки й дівчата, які стоять на подвір'ях, миють посуд, готуються до пасхи, – дочки Єрусалима, про яких згадується в «Пісні над піснями». Все-все з «Пісні над піснями».	
«Не треба було мені торкатися болячки, згадувати її матір. Мені шкода. Треба з нею помиритися. Присуваюся до неї. Вона одвертається. Хочу взяти її за руку. Хочу сказати їй мовою «Пісні над піснями»: «Повернися, повернися, Суламіта, вертайсь до мене, Бузю!»	
«Я роблю кілька кроків і озираюсь назад на зачаровану принцесу, яка зовсім злилася з цим чарівним пасхальним вечором, і зупиняюсь заворожений. Але вона показує рукою: «Іди! Іди!..» І мені здається, що я чую її голос, чую, як вона мені каже мовою «Пісні над піснями»...	«Біжи, мій милий, біжи, мій коханий! І будь подібний до оленя або до сарни на горах запашних!»

– Розгляньте картини, що зображують закоханих царя Соломона й Суламіту. Спираючись на текст повісті Шолом-Алейхема, доведіть, що зобразити Шимека й Бузю в обіймах було б неправильно.

– Поміркуйте, чим стала біблійна «Пісня над піснями» для Шимека. (Для Шимека старозаповітна «Пісня над піснями» – це історія кохання, сильного, пристрасного й водночас романтичного. Для єврейського хлопчика, вихованого в міцних релігійних традиціях, – це взірць взаємин між чоловіком і жінкою. Й разом з тим це можливість приховати свої особисті почуття, адже підлітки такі невпевнені в собі. Пригадайте, як хлопчик доволі часто принижував Бузю, виставляючи напоказ власні достоїнства. Хлопчачки чомусь думають, що таким чином вони стають для дівчаток романтичними героями!?)

– Прокоментуйте рядки із твору Шолом-Алейхема: «Скажіть мені, будь ласка, чому, коли дивишся на Бузю, мусиш згадати «Пісню над піснями»? Чому, коли вивчаєш «Пісню над піснями», спадає на думку Бузю?» Чому Шимек постійно повторює ці слова? (Шимек переживає свій перший досвід кохання. Для нього Бузю – це Суламіта із «Пісні над піснями», вродлива, любляча й вірна, бо саме до неї горнеться Шимекове серце.)

– Як ви думаєте, чи знає Шимек, що й Бузю його кохає так, як він кохає її? Підтвердьте свою думку, спираючись на текст.

– Шимек весь час знаходить паралелі між світом біблійної книги та світом реальним, в якому живе він сам і дорога його серцю Бузю. Знайдіть приклади

що Шимек не зробив головного кроку в стосунках з Бузю. Наскільки цю проблему головного героя відтворено у кінострічці?

б) Випробування кохання Шимека й Бузі розлукою («Сині коханці»)

– Розгляньте картину Марка Шагала «Синій скрипаль». Доведіть, що саме такий музикант мав би грати для Шимека й Бузі в період їхньої розлуки.

– Що, по-вашому, символізує синій колір у картинах Шагала «Синій скрипаль» та «Сині коханці»?

в) Заміжжя Бузі й повернення Шимека («Сірі коханці»)

– Чому, дізнавшись, про майбутнє заміжжя Бузі, Шимек одразу повернувся додому, хоча до цього він усе відкладав свій приїзд? Як ви думаєте, це продиктовано страхом втратити кохану людину чи ревнощами? Наведіть аргументи на підтвердження своєї думки.

– Що змінилося у сприйнятті світу Шимеком після повернення? Чому тепер він уже не бачить паралелей із біблійною «Пісню над піснями»? (Шимек відійшов від тих цінностей, які для нього були важливі, коли він іще жив із батьками. Тепер він має інші життєві орієнтири, по-іншому сприймає навколишній світ. Він уже не той романтик, що вірить у свої казкові історії, та й мрії у нього тепер теж інші. Він став більш прагматичним. Він – дорослий.)

– Коли й чому для Шимека знову зазвучала «Пісня над піснями»? (Коли Шимек побачив Бузю, його юнацьке кохання сплило нагору із самих глибин його серця, а разом із ним повернулося те

романтичне світосприйняття, яке зникло з роками.

«І як згадаю я про ту Бузю, що колись, так і спадає мені мимохіть на думку давно забута «Пісня над піснями», знову вірш за віршем: «Очі твої – як у голубки, волосся – мов стадо кіз, що спускаються з гори Галаадської, зубки в тебе – мов отара білих ягнят, що з річки виходять одне в одно, губки – пурпурова стрічка, а мова твоя, як мед, солодка...»

Дивлюся тепер на Бузю, і знову все стає, як у «Пісні над піснями», як колись, багато років тому...» Коханню до Бузі знову прикрасило все, що оточує Шимека, романтичним ореолом.)

– Доведіть, що під впливом почуття до Бузі Шимек знову проводить паралелі між реальним світом, реальною Бузею та віршами з біблійної книги «Пісня над піснями». Поясніть, як ви розумієте, чому Бузя не слухає Шимекової «Пісні над піснями». Що означають слова про те, що Бузя має власну «Пісню над піснями»? Узагальніть свої спостереження у формі таблиці.

IV. Рефлексія

Культурологічна хвилинка: прослуховування народних весільних пісень з подальшим обговоренням

Шимек дивиться на Бузю. Що в думках героя насторожує читача? Чому ми йому не до кінця віримо? («хочеться мені сказати їй...», «здається мені...»)	«Мовою «Пісні над піснями» хочеться мені сказати їй: «Покажи мені лице твоє, дай послухати твій голос...» І здається мені, що її очі відповідають мені теж мовою «Пісні над піснями»: «Ходімо, мій любий, ходімо, милий, вийдемо в поле — не тут, а надворі... надворі... Там я тобі скажу. Там я тобі розповім. Там поговоримо. Там...»
Знову згадав, що очі Бузі як у Суламіті.	«І всі барви поля відбиваються в її очах, в її гарних синіх замислених очах з «Пісні над піснями».
Навоколишній світ знову постав перед ним у всіх барвах «Пісні над піснями».	«Я дивлюся надвір крізь вікно. Ах, як хороше там, як святково! Як у «Пісні над піснями».
Кохання Шимека ніби таке ж, як у «Пісні над піснями». Чого ніяк не може зрозуміти головний герой повісті Шолом-Алейхема? (Він ніяк не може вийти зі світу біблійної книги. Він занадто сильно порівнює Бузю із Суламітою, бачить її в романтичному ореолі «Пісні над піснями», а живій реальній дівчині не приділяє належної уваги й втрачає її.)	«Я кохаю її тією святою, полум'яною, пекельною любов'ю, яка так чудово оспівана в «Пісні над піснями». Великі вогняні літери вирізьблюються не знати звідки і линуть перед моїми очима. Літери ці зі щойно читаної «Пісні над піснями», літера по літері: «...Бо дужа, як смерть, любов, люті, як пекло, ревнощі. Стріли її – стріли вогняні. Вона – полум'я господне».
Чи можна вважати, що стосунки Шимека й Бузі такі ж, як стосунки царя Соломона й Суламіті? (Ні! Тому що героєві здається , що він чує від неї слова з «Пісні над піснями»! Йому хочеться це чути, але він утратив свій шанс через довгі роки розлуки й мовчання! Герой обманує сам себе, намагаючись пояснити самому собі, що не він є причиною розриву з коханою дівчиною.)	«І здається мені, що я чую від неї слова з «Пісні над піснями»: «Я належу другові моему, а друг мій належить мені...» І сонце, і небо, і поле, і річка, і ліс набувають нового блиску, нової принади в моїх очах».

– Прослухайте дві народні пісні – єврейську «Я так кохаю тебе» й українську «Білий лебідь». У чому вони співзвучні? Яка з цих пісень допомагає краще зрозуміти головну проблему Шимека? Яку з них, по-вашому, могла б співати Бузя, а яку – Шимек? Чому ви так вважаєте?

– Доведіть, що, незважаючи на повернення Шимека, головні герої повісті Шолом-Алейхема «Пісня над піснями» ніколи не будуть разом. Виразно прочитайте заключні рядки книжки Шолом-Алейхема: «Початок – найгірший початок – кращий, ніж найкращий кінець. Початок – нехай буде кінцем, епілогом мого не вигаданого, а справжнього, сумного роману, якого я дозволив собі назвати: «Пісня над піснями». Поясніть, чому герой говорить, що «найгірший початок – кращий, ніж найкращий кінець»?

– Перегляньте епізод художнього фільму Є. Нейман «Пісня над піснями»: після повернення Шимека герої йдуть під дощем – Бузя попереду з парасолею, Шимек позаду зі своїми думками. Поясніть, з якою метою режисер саме так розташувала героїв у просторі. У чому ви вбачаєте символічний сенс цієї сцени?

– Виразно прочитайте слова з біблійної «Пісні над піснями», узяті за епіграф до нашого уроку: «Поклади мене як печать на твоїм серці, як печать на твоєму рамені. Бо любов сильна як смерть...». У чому полягає їхній смисл за твором-першоосновою? Якого сенсу вони набувають відповідно до історії втраченого кохання Шимека й Бузі?

– Доведіть, що назва повісті Шолом-Алейхема «Пісня над піснями» має зовсім інший смисловий підтекст, ніж назва біблійної книги.

– Які думки й почуття залишила у вас повість Шолом-Алейхема «Пісня над піснями»? Чи вважаєте ви її актуальною для себе?

V. Домашнє завдання:

1. Напишіть твір-мініатюру на тему «Втрачене кохання», спираючись на ваше розуміння змісту повісті Шолом-Алейхема «Пісня над піснями».

2. За підручником ознайомтесь з інформацією про шотландського поета Роберта Бернса.

3. Підготуйте виразне читання вірша «Любов» та усне враження про твір (за бажанням: виразне читання мовою оригіналу).

О. О. Гузь,
вчитель-методист НВК №26

Н. Б. Смірнова,
вчитель зарубіжної літератури ЗОШ №1
м. Кіровограда